

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

ΜΑΘΗΤΙΚΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Εμπειρική έρευνα στα Δημοτικά
της πόλης των Ιωαννίνων

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.	Ιστορική Αναδρομή – Νομοθετική Ρύθμιση	229
2.	Θεματολογία των Μαθητικών Εφημερίδων	232
3.	Σκοπός της Έρευνας – Η Μέθοδος	235
3.1.	Το Δείγμα	237
4.	Ανάλυση των Ερευνητικών Στοιχείων του Ερωτηματολογίου	239
4.1.	Σκοπός Έκδοσης – Θεματολογία των Μαθητικών Εφημερίδων	239
4.2.	Προγραμματισμός Έκδοσης Μαθητικών Εφημερίδων ..	241
4.3.	Διαδικασία Έκδοσης Μαθητικών Εφημερίδων	245
4.4.	Συντακτική Επιτροπή Μαθητικών Εφημερίδων	246
4.5.	Συμμετοχή στην Έκδοση Μαθητικών Εφημερίδων	249
4.6.	Μορφή – Πολλαπλασιασμός – Διάθεση Μαθητικών Εφημερίδων	253
4.7.	Η Προοπτική των Μαθητικών Εφημερίδων	261
5.	Ανάλυση Περιεχομένου Μαθητικών Εφημερίδων	263
5.1.	Ποσοτική Ανάλυση	263
5.2.	Ποιοτική Ανάλυση	277
5.2.1.	Πρωτότυπη Παραγωγή Κειμένων από τους Μαθητές ..	278
5.2.2.	Πρωτοτυπία στα Θέματα των Μαθητικών Εφημερίδων ..	281
5.2.3.	Ανάλυση Τυπικών Γλωσσολογικών Στοιχείων	284
6.	Συμπεράσματα	289
7.	Βιβλιογραφία	295

1. Ιστορική Αναδρομή – Νομοθετική Ρύθμιση

Οι Μαθητικές Εφημερίδες (Μ.Ε.) γράφονται και διατίθενται από τους μαθητές και έχουν ως βασικούς αποδέκτες τους ίδιους.

Πρόκειται για εκδόσεις που γίνονται σε τακτά ή και ακανόνιστα χρονικά διαστήματα (βλ. F. Rendtel, 1971, 11 κ.ε., F. Rendtel, 1979, 52 κ.ε.). Στο σημείο αυτό πρέπει να διευκρινιστεί ότι οι Μαθητικές Εφημερίδες διαφέρουν από τις Σχολικές Εφημερίδες (Σ.Ε.). Οι Σχολικές Εφημερίδες εκδίδονται από ολόκληρο το σχολείο και συμμετέχουν σ' αυτές, εκτός από τους μαθητές, οι δάσκαλοι και οι γονείς. Επίσης στην περίπτωση των Σ.Ε. απαιτείται μια διαφορετική οργανωτική δομή, για να εξασφαλιστεί η ικανοποιητική εκπροσώπηση και των τριών τουλάχιστον φορέων.

Η Μ.Ε. είναι αποκλειστικό έργο των μαθητών κυρίως ενός τμήματος ή μιας σχολικής τάξης, όπως αυτό τουλάχιστον προκύπτει από τα σημερινά δεδομένα. Και ενώ αναφορικά με το Νεανικό τύπο της περιόδου 1830-1944 έχουμε ήδη την καταγραφή του συγκεκριμένου υλικού στα πλαίσια του προγράμματος ερευνών του Ιστορικού Αρχείου Ελληνικής Νεολαίας, οι πληροφορίες, εντούτοις, που μπορούμε να αντλήσουμε για τις Μ.Ε. της εποχής είναι πολύ περιορισμένες (βλ. Μ. Καρπόζηλου, 1987, Κ. Τσικνάκης, 1986, Ο. Βαρών, 1987). Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι δεν υπήρχε μια συστηματικότητα στις προσπάθειες αυτές, ήταν συνήθως βραχύβιες και περιστασιακές με αποτέλεσμα να έχουν διασωθεί ελάχιστα φύλλα που δεν μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για μια συστηματική επιστημονική μελέτη (βλ. Μ. Καρπόζηλου, 1987, 10). Η αδυναμία αυτή καθίσταται πιο έντονη, όταν πρόκειται για τους μαθητές της εξάχρονης σχολικής εκπαίδευσης, οι οποίοι ενδιαφέρουν και το θέμα που εξετάζουμε.

Γεγονός είναι ότι στα τέλη της περιόδου 1920-1930 υπάρχει μια σημαντική αύξηση των σχολικών εντύπων από τις μαθητικές κοι-

νότητες, τη στιγμή που μέχρι την περίοδο αυτή τα σχολεία περιορίζονταν στην έκδοση ημερολογίων και λευκωμάτων (βλ. Κ. Τσιγκνάκης, 1986, 561). Ούτε όμως και γι' αυτές τις περιπτώσεις μπορούμε να οδηγηθούμε σε επιστημονική μελέτη, αφού δε γνωρίζουμε την ηλικία των μαθητών, τον ακριβή τύπο της εφημερίδας κ.λπ.

Χωρίς, λοιπόν, να υπάρχει εδώ κάτι ανάλογο όσον αφορά την ιστορική πορεία των Μ.Ε., στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας η ιστορία των Μ.Ε. εξελίσσεται κατανεμημένη σε επτά φάσεις, ξεκινώντας από το 1910 έως σήμερα. Επηρεάζεται άμεσα από τις διάφορες πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις και συχνά θυσιάζεται προς όφελος της Σχολικής Εφημερίδας. Σήμερα ασχολούνται με την έκδοση Μ.Ε. γύρω στους 11.200 με 13.700 μαθητές, συνεπικουρούμενοι στο έργο τους από την παρουσία ενός δασκάλου (βλ. σχετικά: W. Schwerbrock, 1968, 35, 45 κ.ε., G. Brenner, 1966, H. Rupprecht, 1974, 23 κ.ε., F. Rendtel, 1979, 58 κ.ε.¹).

Σχετικά με το νομικό καθεστώς που διέπει την έκδοση των Μ.Ε. πρέπει να επισημάνουμε ότι για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση δεν υπάρχει συγκεκριμένη νομική ρύθμιση. Θα μπορούσε απλά να ισχύσει η αντίστοιχη ρύθμιση του Κανονισμού Λειτουργίας Μαθητικών Κοινοτήτων των σχολείων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στο άρθρο 6 § 38 της Γ2 / 4094/23-9-86 αναφέρεται συγκεκριμένα: «Με πρωτοβουλία επίσης των μαθητικών κοινοτήτων μπορούν να εκδίδονται έντυπα (σχολικό περιοδικό, εφημερίδα, ενημερωτικά έντυπα) από τους μαθητές για την ενημέρωση και την ανταλλαγή απόψεων με τους συμμαθητές τους ή και τους άλλους φορείς του σχολείου. Την ευθύνη για τη σύνταξη του περιοδικού ή της εφημερίδας θα έχει συντακτική επιτροπή που θα αποτελείται από μέλη της μαθητικής κοινότητας. Καθηγητής - σύμβουλος ορίζεται από το σύλλογο των καθηγητών, για τη συμπαράσταση και βοήθεια στην έκδοση των εντύπων».

Στο παραπάνω άρθρο φαίνεται να γίνεται λόγος περισσότερο για Σχολική παρά για Μαθητική Εφημερίδα.

1. Η αναφορά στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας γίνεται, γιατί εκεί το θέμα έχει μια μακρόχρονη και σημαντική ιστορική πορεία, με ολοκληρωμένες μελέτες για τις Μ.Ε., προσφέροντας παράλληλα τη δυνατότητα για σύγκριση.

Επισημαίνεται, επίσης, ότι ο καθηγητής - σύμβουλος ορίζεται από το σύλλογο των καθηγητών, ενώ σε αντίστοιχη διαδικασία στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας αυτό αφήνεται στην ελεύθερη επιλογή των μαθητών - εκδοτών της Μ.Ε.

Τέλος, δε γίνεται λόγος για ενδεχόμενη αναστολή στην έκδοση της Μ.Ε., κάτι που προβλέπεται στην αντίστοιχη νομοθεσία της Γερμανίας. Συγκεκριμένα οι μαθητές είναι υποχρεωμένοι να καταθέτουν ένα αντίτυπο στη Δ/ση του σχολείου και να ζητούν άδεια για να διανέμουν τη Μ.Ε. Η παραμέληση βέβαια αυτού του καθήκοντος δε δικαιολογεί απαγόρευση διανομής της εφημερίδας. Αντίθετα αυτό συμβαίνει, όταν το περιεχόμενο της Μ.Ε. κρίνεται κατώτερο από τους σκοπούς του σχολείου και αφού προηγουμένως έχουν εξαντληθεί όλες οι παιδαγωγικές διαδικασίες για την αντιμετώπιση της κατάστασης (βλ. J. Hofmann - Göttig, 1982). Η έκδοση, συνεπώς, των Μ.Ε. στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση δε βασίζεται σε κάποιο συγκεκριμένο νομικό καθεστώς, αλλά προέκυψε, προφανώς, είτε από μια αυθόρμητη πρωτοβουλία των μαθητών είτε από απομίμηση κάποιων άλλων προτύπων.

2. Θεματολογία των Μαθητικών Εφημερίδων

Σήμερα όλοι συμφωνούν ότι τα έργα της Παιδικής Λογοτεχνίας είναι έργα των μεγάλων που απευθύνονται στα παιδιά. Οι λίγες λαμπρές εξαιρέσεις νεαρών δημιουργών δεν είναι σε θέση να ανατρέψουν τον παραπάνω κανόνα. Στις μικρότερες, μάλιστα, ηλικίες οι μαθητές είναι ακόμη περισσότερο εξαρτημένοι από τους μεγάλους, αφού είναι οι μεγάλοι εκείνοι που θα επιλέξουν και θα αγοράσουν τα βιβλία, αλλά και θα τα διαβάσουν ενδεχομένως στα παιδιά, όταν αυτά δεν κατέχουν καθόλου ή με ευχέρεια την αναγνωστική ικανότητα (βλ. Δ. Γιάκος, 1987, 7 κ.ε.). Αυτή λοιπόν η σχέση και η μορφή εξάρτησης είναι δυνατόν, τουλάχιστον τυπικά, να αποφευχθεί στην περίπτωση των Μ.Ε. Και αυτό, γιατί οι Μ.Ε. γράφονται από τους μαθητές αλλά και απευθύνονται σ' αυτούς. Δημιουργοί και αναγνώστες είναι ένα ομοειδές σύνολο με κοινά ενδιαφέροντα και ανησυχίες. Στόχος των δημιουργών πρέπει να είναι τόσο η προσωπική έκφραση όσο και γενικότερα εκείνη των συμμαθητών τους, που θα αποτελέσουν άλλωστε και το αναγνωστικό - αγοραστικό κοινό τους.

Το ερώτημα που τίθεται στο σημείο αυτό αφορά τους στόχους που πρέπει να προσβλέπει μία Μ.Ε. Πρόκειται, δηλαδή, για τις προσδοκίες του αναγνώστη - μαθητή ή και του εξωσχολικού παράγοντα από την έκδοση μιας Μ.Ε.

Μια Μ.Ε. στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας αναφέρεται εκτός από θέματα ψυχαγωγίας και σε ζητήματα, όπως ελεύθερη κυκλοφορία απόψεων για σχολικά θέματα, αντιθέσεις στη σχολική πραγματικότητα, απαίτηση εσωτερικής σχολικής δημοκρατίας, κατανόηση των προβλημάτων των μαθητών, ανάπτυξη μιας δημοκρατικής πρακτικής και συνεργασίας ανάμεσα σε μαθητές και δασκάλους (βλ. F. Rendtel, 1979, 171 κ.ε.). Η Μ.Ε. αποσκοπεί στη διαμόρφωση άποψης σ' ένα συγκεκριμένο χώρο, μια διαδι-

κασία που πηγάζει από το συνταγματικό δίκαιο της ελευθερίας αναφορικά με τη διακίνηση της γνώσης (βλ. G. Napping, 1976, 74). Βέβαια, στην παραπάνω περίπτωση οι Μ.Ε. έχουν ως πρωταρχική ομάδα προορισμού μαθητές ηλικίας δώδεκα έως είκοσι ετών, ενώ συχνά διακρίνονται από έναν ευρύτερο χαρακτήρα.

Θέματα με ψυχαγωγικό περιεχόμενο, όπως ανέκδοτα και χιουμοριστικές διηγήσεις, σταυρόλεξα και γλωσσοδέτες, είναι πιθανό να κατέχουν μια σημαντική θέση στις Μ.Ε.

Επειδή στις περιπτώσεις αυτές οι μαθητές συνήθως ανατρέχουν σε βιβλία που προσφέρουν έτοιμες λύσεις, κάθε προσπάθεια που επιδιώκει να έχει ένα δημιουργικό χαρακτήρα, χωρίς να συμβαδίζει με την παραπάνω πρακτική, κρίνεται ακόμη πιο θετική και αξιόλογη. Επομένως, η διήγηση μιας χιουμοριστικής ιστορίας από κάποιο συγγενικό πρόσωπο, την οποία καταγράφει ο μαθητής και η οποία μπορεί να σχετίζεται με τη σχολική πραγματικότητα, έχει μεγαλύτερο ενδιαφέρον και αξία από την απλή αντιγραφή μιας ιστορίας, που ενδεχομένως θα υπάρχει και σε άλλες Μ.Ε. (βλ. Α. Δελώνης, 1988, 123-128).

Βέβαια η Μ.Ε. δεν πρέπει να εξαντλείται μόνο με θέματα αυτής της κατηγορίας. Η Μ.Ε. εκδίδεται αποκλειστικά από τους μαθητές, δηλαδή από νέους της ίδιας ηλικίας που ζουν και μορφώνονται στο ίδιο σχολικό περιβάλλον. Ένα σχολικό περιβάλλον που κρύβει γι' αυτούς πολλές ευχάριστες συγκινήσεις, αλλά συχνά και πολλές δυσκολίες και προβλήματα. Το καλύτερο μέσο για να εκφραστούν όλα αυτά από τους μαθητές είναι η Μ.Ε., που αποτελεί δικό τους όργανο.

Τόσο γενικότερα προβλήματα που αναφέρονται στη λειτουργία του σχολείου, όσο και απλά θέματα της καθημερινότητας, τα οποία σε μια πρώτη εκτίμηση θεωρούνται ίσως και ασήμαντα, είναι πιθανό να αποτελούν ακόμη και το κεντρικό θέμα της Μ.Ε.

Η τάξη, η έλλειψη σχολικής βιβλιοθήκης, η απουσία οπτικοακουστικών μέσων, η αυλή, ο χώρος άθλησης είναι ζητήματα που άπτονται της καθημερινής σχολικής ζωής και που δεν αφήνουν αδιάφορους τους μαθητές.

Οι επιτυχίες των μαθητών, οι διακρίσεις τους, η συμπάρταση στους αδυνατότερους, η αναβάθμιση του επιπέδου της τάξης

είναι θέματα που συγκινούν και ενδιαφέρουν τους μαθητές και αναμένεται να προβληθούν κατάλληλα από τη Μ.Ε. της τάξης. Επίσης οι εορταστικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις της τάξης, οι εκδρομές, οι επισκέψεις σε αρχαιολογικούς και ιστορικούς χώρους πιθανόν να καλύπτονται από τη Μ.Ε.

Οι μαθητές ζουν και κινούνται, εκτός από το σχολικό, και σ' ένα ευρύτερο κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον. Δέχονται και απολαμβάνουν τις σχετικές επιρροές του και επιδράσεις, είναι όμως συχνά υποχρεωμένοι να αντιμετωπίσουν από κοινού με το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο και πολλά προβλήματα. Η έλλειψη πράσινου, χώρων αναψυχής και παιχνιδιού στη γειτονιά, η έλλειψη πνευματικού κέντρου κοντά στο χώρο κατοικίας, η ανυπαρξία τακτικής συγκοινωνίας κ.λπ. είναι προβλήματα που αντιμετωπίζουν πολλοί μαθητές έξω από το σχολικό περιβάλλον, σχετίζονται όμως άμεσα με αυτό.

Ζούμε σε πόλεις με μεγάλα προβλήματα ρύπανσης και καταστροφής του φυσικού περιβάλλοντος. Η Μ.Ε. είναι πιθανό να αναφερθεί και σ' αυτά τα ζητήματα, ενημερώνοντας και ευαισθητοποιώντας τους αναγνώστες της.

Αν σκεφθεί κανείς ότι νέοι που στη συνέχεια εξελίχθηκαν σε μεγάλους λογοτέχνες, έγραφαν αρχικά σε παρόμοιες εφημερίδες και περιοδικά, η ύπαρξη μιας στήλης για τη λογοτεχνία θα προσέφερε πιθανόν μια δυνατότητα έκφρασης και για τους σημερινούς νέους με ανάλογα ενδιαφέροντα. Εξάλλου, η ύπαρξη μιας στήλης με θέματα από το χώρο της Λαογραφίας, θα έδινε ενδεχομένως την ευκαιρία για καλύτερη γνωριμία με το λαϊκό πολιτισμό της περιοχής και γενικότερα της πατρίδας. Μια στήλη αλληλογραφίας για τους αναγνώστες της Μ.Ε. βοηθάει σημαντικά σε μια συνεχή και εποικοδομητική προσέγγιση εκδοτών και αναγνωστών της Μ.Ε.

3. Σκοπός της Έρευνας – Η Μέθοδος

Επιδίωξη και σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας είναι να εξετάσει καταρχήν τον τρόπο και τις διαδικασίες (βλ. Κεφ. 4 έως 4.7.) που ακολουθούνται στην έκδοση των Μ.Ε. Διαδικασίες που συχνά μπορούν να έχουν έντονη απήχηση, τόσο στη διαμόρφωση της θεματικής της Μ.Ε., όσο και στις επιδράσεις που δέχεται το αναγνωστικό της κοινό. Με την ανάλυση του περιεχομένου (βλ. Κεφ. 5 έως 5.2.3.) των Μ.Ε. που θ' ακολουθήσει, θα επιδιώξουμε να καταδείξουμε σε ποιο βαθμό υπάρχει ένας πλουραλισμός στα θέματα της Μ.Ε. ή αν αυτά περιορίζονται σε τομείς, στους οποίους η ενεργή συμμετοχή των μαθητών είναι ελάχιστη ή δεν υπάρχει και καθόλου. Θα επιχειρηθεί, δηλαδή, μια καταγραφή της σημερινής κατάστασης σχετικά με τις Μ.Ε., ώστε η συνειδητοποίηση της υπάρχουσας κατάστασης να αναδείξει ενδεχόμενα προβλήματα και να οδηγήσει στην αντιμετώπιση συγκεκριμένων δυσκολιών, επιδιώκοντας θετικότερα αποτελέσματα.

Η μέθοδος που ακολουθήσαμε, περιελάμβανε προσωπική συνέντευξη με βάση συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο καθώς και ανάλυση περιεχομένου των Μαθητικών Εφημερίδων. Η συγκέντρωση των στοιχείων έγινε ύστερα από προσωπική επίσκεψη σε όλα τα σχολεία που εκδίδουν Μ.Ε. Οι συνομιλητές μας ήταν οι ομάδες –συντακτική επιτροπή– των μαθητών που ασχολούνταν με την έκδοση της Μ.Ε. Ο αριθμός των μαθητών κυμαινόταν από έναν έως έξι μαθητές. Συχνά ακολουθούσε και μία συνέντευξη με το δάσκαλο της τάξης. Αυτό γινόταν κυρίως, όταν η Μ.Ε. εκδιδόταν από ολόκληρη την τάξη και συνεπώς ο δάσκαλος συμμετείχε σ' αυτή τη διαδικασία. Διαφορετικά ο δάσκαλος παρέπεμπε στους μαθητές που εξέδιδαν τη Μ.Ε., δηλώνοντας ότι ο ίδιος δεν είχε να προσθέσει κάποιο σχετικό στοιχείο.

Οι συναντήσεις με τους μαθητές γίνονταν στην αίθουσα διδασκαλίας, συνήθως την ώρα του διαλείμματος.

Επιδιώκαμε τη δημιουργία κατάλληλου κλίματος, ώστε οι απαντήσεις να δίνονται ελεύθερα και ανεπιφύλακτα. Χρησιμοποιήσαμε τη δομημένη προσωπική συνέντευξη, παρατηρώντας συγχρόνως τις αντιδράσεις των ερωτώμενων αλλά και καταγράφοντας τις απαντήσεις τους.

Συχνά στη διάρκεια της συνέντευξης παρευρίσκονταν και παρακολουθούσαν τη διαδικασία και μαθητές που δεν ανήκαν στην ομάδα έκδοσης της Μ.Ε., στους οποίους παρείχαμε επίσης τη δυνατότητα να διατυπώσουν τις δικές τους απόψεις.

Οι ερωτήσεις ήταν τοποθετημένες σε μια λογική σειρά, σύντομες και σαφείς, χωρίς να προκαλούν σύγχυση και να μην υπάρχει πιθανότητα παρερμηνείας. Οι απαντήσεις στα ερωτήματα μπορούσαν να δοθούν σύμφωνα με την προσωπική πείρα και γνώση των ερωτώμενων.

Η εξέταση των αποτελεσμάτων του ερωτηματολογίου σ' ένα δοκιμαστικό δείγμα τεσσάρων συνεντεύξεων δεν προκάλεσε την αναμόρφωσή του. Χρησιμοποιήσαμε κλειστές ερωτήσεις απλής επιλογής καθώς και ανοιχτές ερωτήσεις, στις οποίες ο ερωτώμενος μπορούσε να απαντήσει σύμφωνα με την κρίση του.

Το άλλο σκέλος της ερευνητικής μεθόδου αφορά την ανάλυση περιεχομένου (J. Bortz, 1984). Με τη μέθοδο αυτή επιτυγχάνουμε τόσο την ποσοτική όσο και την ποιοτική ανάλυση των Μ.Ε. Μπορούμε, δηλαδή, να προσδιορίσουμε τις συχνότητες που εμφανίζονται οι διάφορες ενότητες στις Μ.Ε., αποκτώντας με τον τρόπο αυτό μια ολοκληρωμένη αντίληψη για τη δομή και τα βασικότερα χαρακτηριστικά τους. Η ποιοτική ανάλυση αφορά την περιγραφή και παρουσίαση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών γνωρισμάτων κάθε αντιπροσωπευτικής ομάδας (βλ. Γ. Η. Δήμου, 1988, 486 κ.ε., Μ. Bock, 1978, 49 κ.ε.).

Τόσο για την ποσοτική όσο και την ποιοτική ανάλυση κατασκευάσαμε ένα σύστημα κατηγοριών, εμπεριέχοντας σ' αυτό τα βασικότερα χαρακτηριστικά κάθε αντιπροσωπευτικής ομάδας.

3.1. Το Δείγμα

Κατά το σχολικό έτος 1989-90 Μαθητικές Εφημερίδες εκδόθηκαν σε δεκατρία από τα είκοσι τέσσερα Δημοτικά Σχολεία της πόλης των Ιωαννίνων. Ο αριθμός των τάξεων που εξέδωσαν Μ.Ε., ανήλθε σε δεκαεννέα, ενώ οι αντίστοιχοι τίτλοι των εφημερίδων σε σαράντα. Αυτό δε σημαίνει υποχρεωτικά ότι υπάρχουν δύο ή τρία τμήματα κάθε τάξης που εκδίδουν Μ.Ε.; αλλά τις περισσότερες φορές συμβαίνει να εκδίδονται στο ίδιο τμήμα ή τάξη, από μικρότερες ομάδες μαθητών, δύο έως και πέντε Μ.Ε.

Η κατανομή των τάξεων που εκδίδουν Μ.Ε., εμφανίζει την ακόλουθη μορφή: Μαθητές της τρίτης τάξης έχουμε μόνο μία φορά, της τετάρτης δύο φορές, της πέμπτης έξι και της έκτης οκτώ φορές. Τέλος, συμμετέχουν μία φορά μαθητές της τρίτης και τετάρτης τάξης από κοινού και μία άλλη αντίστοιχα μαθητές της πέμπτης και έκτης τάξης (τριθέσιο σχολείο) (Βλ. Πίνακας 1, Κατανομή των Τάξεων).

Αναλογικά οι σαράντα τίτλοι των Μ.Ε. αντιστοιχούν στις παρακάτω τάξεις: Δύο τίτλοι αποδίδονται σε μαθητές της τρίτης τάξης, τρεις σε μαθητές της τετάρτης, δεκατέσσερις σε μαθητές της πέμπτης και δεκαεννέα σε μαθητές της έκτης τάξης (Βλ. Πίνακας 1, Κατανομή Τίτλων Μ.Ε.).

Οι ομάδες έκδοσης των Μ.Ε. αποτελούνται συνήθως από μαθητές είτε από μαθήτριες, με σπανιότερη την παρουσία μικτών ομάδων και αυτό κυρίως σε περιπτώσεις που οι Μ.Ε. εκδίδονται από ολόκληρο το τμήμα ή την τάξη.

Τέλος, πρέπει να επισημανθεί ότι μόνο σε τέσσερα σχολεία συμμετέχει στην έκδοση της Μ.Ε. ολόκληρη η τάξη.

Στο δείγμα που χρησιμοποιήσαμε για τη συγκεκριμένη έρευνα, επιδιώξαμε μια αντικειμενικότερη αντιπροσώπευση όλων των παραπάνω δεδομένων. Για την ανάλυση περιεχομένου συμπεριλάβαμε το τελευταίο αντίτυπο και από τους σαράντα τίτλους των Μ.Ε. Η επιλογή αυτή έγινε, γιατί κρίναμε ότι στα τελευταία τεύχη είχε συμπυκνωθεί όλη η εμπειρία της ετήσιας προσπάθειας των μαθητών. Θεωρήσαμε το κριτήριο αυτό σημαντικότερο από την παρακολούθηση της εξέλιξης των Μ.Ε. από φύλλο σε φύλλο.

Άλλωστε το δεύτερο ήταν αδύνατο, αφού σε πολλές περιπτώσεις δεν υπήρχαν όλα τα τεύχη των Μ.Ε.

Η προσωπική συνέντευξη της ομάδας έκδοσης ή της συντακτικής επιτροπής έγινε με μαθητές όλων των τάξεων που εκδίδουν Μ.Ε. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για μία συνέντευξη με μαθητές της τρίτης, μία της τετάρτης, τέσσερις συνεντεύξεις με μαθητές της πέμπτης, πέντε με μαθητές της έκτης τάξης, καθώς και από μία με μαθητές της τρίτης, τετάρτης, πέμπτης και έκτης τάξης αντίστοιχα.

Ένα άλλο δεδομένο που λήφθηκε υπόψη, ήταν η σύνθεση των ομάδων έκδοσης - συντακτικών επιτροπών. Έτσι συμπεριλάβαμε τέσσερις περιπτώσεις που η Μ.Ε. εκδίδεται αποκλειστικά από ομάδες μαθητριών, τρεις αντίστοιχα από ομάδες αγοριών και δύο από μικτές ομάδες. Τέλος στο δείγμα περιέχονται όλες οι περιπτώσεις που η Μ.Ε. εκδίδεται με τη συμμετοχή ολόκληρης της τάξης.

Πίνακας 1

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ			ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΙΤΛΩΝ Μ.Ε.		
	N	%		N	%
Γ΄ ΤΑΞΗ	2	5	Γ΄ ΤΑΞΗ	1	5,2
Δ΄ ΤΑΞΗ	3	7,5	Δ΄ ΤΑΞΗ	2	10,6
Ε΄ ΤΑΞΗ	14	35	Ε΄ ΤΑΞΗ	6	31,6
ΣΤ΄ ΤΑΞΗ	19	47,5	ΣΤ΄ ΤΑΞΗ	8	42,2
Γ΄ + Δ΄ ΤΑΞΗ	1	2,5	Γ΄ + Δ΄ ΤΑΞΗ	1	5,2
Ε΄ + ΣΤ΄ ΤΑΞΗ	1	2,5	Ε΄ + ΣΤ΄ ΤΑΞΗ	1	5,2
ΣΥΝΟΛΟ	40	100	ΣΥΝΟΛΟ	19	100

4. Ανάλυση των Ερευνητικών Στοιχείων του Ερωτηματολογίου

4.1. Σκοπός Έκδοσης – Θεματολογία των Μαθητικών Εφημερίδων

Παρόλο που ο σκοπός των Μ.Ε. αναφέρεται μόνο σε τρεις περιπτώσεις, εμφανίζεται γενικά μια ομοιομορφία στις απόψεις των μαθητών και εκπαιδευτικών για το θέμα αυτό. Βλέπουν, λοιπόν, με τη Μ.Ε. δυνατότητες για καλύτερη έκφραση, για εξοικείωση με τη δημοσιογραφία, για ανταλλαγή απόψεων ανάμεσα στους μαθητές, για παρουσίαση κάποιων γεγονότων από τη σχολική και εξωσχολική ζωή. Δεσπόζουσα θέση κατέχει, επίσης, η άποψη των μαθητών πως η έκδοση της Μ.Ε. προσφέρει σ' αυτούς χαρά και ικανοποίηση. Σε δύο περιπτώσεις αναφέρθηκε και ο οικονομικός παράγοντας, ενώ σε μία άλλη οι μαθητές οδηγήθηκαν στην έκδοση Μ.Ε. από ανταγωνισμό σε ανάλογες προσπάθειες συμμαθητών τους.

Οι μαθητές ανέφεραν ότι στα θέματα των Μ.Ε. περιλαμβάνονται Ανέκδοτα, Σταυρόλεξα, Μαγειρική, Γιορτές, Αθλητικά, Περιβάλλον, Ειρήνη, Εγκυκλοπαιδικές γνώσεις, Ταινίες, Σχολική ζωή. Κυρίαρχη θέση κατέχουν, όπως αναφέρθηκε, τα θέματα ψυχαγωγικού χαρακτήρα.

Μόνο σε τρεις περιπτώσεις, στις οποίες η Μ.Ε. εκδίδεται από ολόκληρη την τάξη και υπάρχει γι' αυτό Συντακτική Επιτροπή, προηγείται της έκδοσης μια διεξοδική συζήτηση ανάμεσα στη Σ.Ε., το δάσκαλο και τους υπόλοιπους μαθητές. Σε μία μάλιστα περίπτωση γίνονται διάφορες προτάσεις εκ των προτέρων, ακολουθεί κάποια συζήτηση και οι μαθητές επιλέγουν οι ίδιοι το θέμα που τους ενδιαφέρει. Στις άλλες περιπτώσεις αναφέρθηκε ότι οι μαθητές οδηγήθηκαν στη διαμόρφωση της θεματολογίας της εφημερί-

δας τους από διάφορες άλλες Μ.Ε., από βιβλία με ψυχαγωγικό περιεχόμενο, καθώς και από σχολικά βιβλία και εγκυκλοπαίδειες.

Σε τέσσερις περιπτώσεις δεν υπάρχουν μόνιμες στήλες σε κάθε εφημερίδα. Σε μια περίπτωση υπάρχουν απλά ορισμένοι μαθητές για συγκεκριμένα θέματα, ενώ σε μια άλλη υποστηρίχθηκε ότι οι μόνιμες στήλες-καλούπια θα περιόριζαν το ενδιαφέρον των μαθητών. Στις άλλες εννέα περιπτώσεις τα θέματα που κατέχουν μόνιμη στήλη είναι κυρίως ανέκδοτα, γελοιογραφίες, γλωσσοδέτες κ.λπ.

Στη ουσία μόνο σ' ένα σχολείο υπήρχε με συνέπεια κάποιο κεντρικό θέμα στη Μ.Ε. Αυτό αναφέρεται στη σχολική ζωή ή στην επιστήμη. Σε άλλες τρεις περιπτώσεις δηλώθηκε ότι κάτι τέτοιο συνέβαινε σποραδικά και σε άλλη μία ότι υπάρχει τέτοια πρόταση από το δάσκαλο, που δεν έχει όμως ακόμη υλοποιηθεί. Στα υπόλοιπα σχολεία δεν υπάρχει κάποιο κεντρικό θέμα στη Μ.Ε.

Είναι γεγονός ότι ο σχολιασμός των απαντήσεων στα ερωτήματα που προηγήθηκαν, μπορεί να λάβει μια πιο ολοκληρωμένη μορφή, όταν θα έχει γίνει η ποσοτική και ποιοτική ανάλυση των εφημερίδων. Γιατί είναι, για παράδειγμα, αναμενόμενο να υπάρχουν σε μια Μ.Ε. θέματα με ψυχαγωγικό περιεχόμενο. Άλλωστε αποτελεί κάτι τέτοιο και ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα του συγκεκριμένου λογοτεχνικού είδους (βλ. Δ. Γιάκου, 1988, 8 κ.ε.) Το ερώτημα είναι, εντούτοις, σε ποιο βαθμό κάποιες κατηγορίες τέτοιων θεμάτων μονοπωλούν τη θεματική αναφορά των Μ.Ε. και αν σε τελευταία ανάλυση υπάρχουν και θέματα που γράφουν οι ίδιοι οι μαθητές ή μήπως αυτοί αντιγράφουν απλά κάποια κείμενα, κυρίως, όπως αναφέρθηκε, με ψυχαγωγικό περιεχόμενο.

Η έλλειψη συντονιστικού οργάνου αλλά και η ανάληψη της ευθύνης για την έκδοση της Μ.Ε. από μια μικρή ομάδα, που πρέπει να ανταποκριθεί σε ολόκληρη τη διαδικασία έκδοσης της εφημερίδας, οδηγούν συχνά σε πρόχειρες και απρογραμμάτιστες διαδικασίες. Αυτές αφορούν και τον ορισμό αλλά και την επεξεργασία των θεμάτων της Μ.Ε. Απουσιάζει, λοιπόν, ο προβληματισμός και η περίσκεψη γύρω από τη θεματική της Μ.Ε. και φαίνεται να οδηγούνται οι μαθητές-συγγραφείς σε εύκολες και έτοιμες λύσεις, που βρίσκουν σε διάφορα περιοδικά και βιβλία γνώσεων.

Στην ουσία όμως, μετά την απόφαση για την έκδοση της Μ.Ε.,

η σημαντικότερη διαδικασία είναι η επιλογή και ο καθορισμός των θεμάτων. Θέματα από την επικαιρότητα αλλά και με γενικό ή ψυχαγωγικό χαρακτήρα πρέπει να γίνονται θέματα της Μ.Ε., μετά από συζήτηση στην τάξη και συμφωνία του μεγαλύτερου μέρους των μαθητών. Με τον τρόπο αυτό διαμορφώνεται και ένα πρόγραμμα κατανομής της εργασίας, χωρίς να υπάρχει ταύτιση με ένα συγκεκριμένο θέμα ή περιοχή δράσης. Αντίθετα παρέχεται η δυνατότητα για γνωριμία και προσφορά σε περισσότερους τομείς (Βλ. M. Schibilsky, 1977, 210 κ.ε.).

Μια αυστηρή τυποποίηση της Μ.Ε. σχετικά με τη θεματολογία της, είναι πιθανό να προκαλέσει ανία στους αναγνώστες της. Είναι όμως γεγονός ότι ορισμένες ευρύτερες θεματικές ενότητες, διαμορφωμένες ανάλογα μετά από συζήτηση στην τάξη, θα μπορούσαν να επαναλαμβάνονται και να έχουν μια μόνιμη θέση σε κάθε Μ.Ε. Και αυτό δεν πρέπει να αφορά μόνο σε θέματα, όπως ανέκδοτα, σταυρόλεξα κ.λπ., γιατί στην ουσία, όπως θα φανεί και από την ανάλυση περιεχομένου, κάτι τέτοιο συμβαίνει είτε το επιδιώκουν οι μαθητές είτε όχι. Μια μόνιμη στήλη-πρόταση παιδικών βιβλίων ή λαϊκού πολιτισμού κ.λπ. θα είχε με βεβαιότητα έναν ουσιαστικό και θετικό αντίκτυπο.

Συνοφασμένο με το προηγούμενο ερώτημα είναι και το κεντρικό θέμα από την επικαιρότητα. Η Μ.Ε., παρόλο που αποτελεί μια περιοδική έκδοση, εντούτοις πρέπει να χαρακτηρίζεται και από την επικαιρότητα των θεμάτων της. Η επικαιρότητα ενδιαφέρει, συγκινεί και ενημερώνει άμεσα το αναγνωστικό κοινό. Μόνο που δεν πρέπει να αναφέρεται σχεδόν αποκλειστικά στο εθνικό ή θρησκευτικό εορτολόγιο, αλλά να καλύπτει και θέματα καθημερινής σχολικής πραγματικότητας ή ευρύτερου κοινωνικού, πολιτιστικού και πνευματικού ενδιαφέροντος.

4.2. Προγραμματισμός Έκδοσης Μαθητικών Εφημερίδων

Οι απαντήσεις που δόθηκαν στο ερώτημα αν οι μαθητές εκδίδουν Μ.Ε. για πρώτη χρονιά ή έβγαζαν και κατά το προηγούμενο σχολικό έτος ήταν ότι στα δέκα από τα δεκατρία σχολεία εκδίδεται

βδομάδα, ενώ σε μια τρίτη δεν ορίστηκε συγκεκριμένο χρονικό πλάνο έκδοσης. Τέλος, υπάρχει και η περίπτωση ενός σχολείου που κάνει μια αποκλειστική έκδοση στο τέλος του σχολικού έτους και που τα γνωρίσματα αυτής της προσπάθειας δεν ταυτίζονται απόλυτα με εκείνα μιας Μ.Ε.

Οι απαντήσεις που δόθηκαν σχετικά με την υλοποίηση του προγραμματισμού έκδοσης της Μ.Ε. οδηγούν στο συμπέρασμα ότι υπάρχει μια μεγάλη ασυνέπεια στην έκδοση της Μ.Ε., σε σχέση με τον προγραμματισμό που προηγήθηκε. Συγκεκριμένα, τα έντεκα από τα δεκατρία σχολεία δεν κατάφεραν να εφαρμόσουν το χρονικό σχεδιασμό για την έκδοση της Μ.Ε. Οι αποκλίσεις κυμαίνονταν από καθυστέρηση στην έκδοση ενός τεύχους, μέχρι και την έκδοση δύο μόνο τευχών στο τρίμηνο, όταν ο αρχικός προγραμματισμός προέβλεπε εβδομαδιαία έκδοση. Άλλωστε και στις δύο περιπτώσεις που τηρήθηκε το σχέδιο προγραμματισμού, δεν πρόκειται στην ουσία για κάποια μεγάλη εκδοτική συνέχεια. Και τούτο, γιατί στη μια περίπτωση η Μ.Ε. άρχισε να εκδίδεται μετά τον Απρίλιο, ενώ στην άλλη πρόκειται για μια αποκλειστική έκδοση στο τέλος του σχολικού έτους.

Οι λόγοι που πρόβαλαν οι μαθητές για την αθέτηση του χρονικού σχεδιασμού στην έκδοση της Μ.Ε., εντοπίζονται κυρίως στην έλλειψη ελεύθερου χρόνου, καθώς και στην αδυναμία για κοινές συναντήσεις. Επίσης προβλήθηκαν οικονομικές δυσκολίες, όπως και καθυστερήσεις που οφείλονταν στην αμέλεια της ομάδας για τη συγκέντρωση, κατάταξη και επεξεργασία του υλικού. Οι δυσκολίες αυτές είναι μεγαλύτερες, όταν ο αριθμός των μελών της συντακτικής ομάδας περιορίζεται σε πολύ λίγους μαθητές.

Η περιοδικότητα και η συνέπεια στην έκδοση ενός εντύπου και συνεπώς και μιας Μ.Ε., είναι ένα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τύπου (βλ. D. Baacke, 1977, 9). Ιδιαίτερα στην περίπτωση της Μ.Ε. για να επιτευχθεί αυτό, απαιτείται ένας πολύ προσεκτικός σχεδιασμός. Πρέπει, δηλαδή, να μη βασισθεί κανείς στον πρόσκαιρο ενθουσιασμό που προκαλεί η έκδοση ενός εντύπου, αλλά να ληφθούν όλα εκείνα τα μέτρα που θα εγγυώνται και την ποιότητα αλλά και τη διάρκεια. Ο ακριβής σχεδιασμός περιλαμβάνει συζητήσεις γύρω από τα θέματα που θα παρουσιαστούν, τον τελικό κα-

θορισμό και την ανάθεση των θεμάτων, το μέγεθος των άρθρων, το χρόνο για τις διορθώσεις και την εκτύπωση κ.λπ. (βλ. M. Schibilsky, 1977, 208 κ.ε.).

Ο προσδιορισμός του χρονικού διαστήματος που θα εκδίδεται η Μ.Ε. είναι αναγκαίος, γιατί αφενός με τον τρόπο αυτό ενημερώνεται ο αναγνώστης για την έκδοση του επόμενου τεύχους και αφετέρου επιτυγχάνεται η κινητοποίηση της τάξης και της συντακτικής ομάδας για να ανταποκριθούν στην ανειλημμένη υποχρέωσή τους απέναντι στο αναγνωστικό κοινό. Το χρονικό διάστημα για την επόμενη έκδοση της Μ.Ε. δεν πρέπει να είναι ούτε πολύ μεγάλο αλλά ούτε και πολύ σύντομο. Και τούτο, γιατί αν το χρονικό διάστημα που παρεμβάλλεται είναι μεγάλο, χάνεται συχνά το στοιχείο της επικαιρότητας στα θέματα της Μ.Ε. και συνεπώς και το ενδιαφέρον των αναγνωστών.

Επίσης, η αραιή έκδοση δεν παρέχει προφανώς τη δυνατότητα σε όλους ή τους περισσότερους μαθητές να παρουσιάσουν κάποιο δικό τους θέμα, ενώ και στην περίπτωση αυτή η ενεργοποίηση των μαθητών θα γίνει προς το τέλος της προθεσμίας που ορίστηκε.

Αν αντίθετα το χρονικό διάστημα είναι σύντομο, τότε είναι πολύ πιθανό και συνέπεια να μην υπάρχει στο χρόνο έκδοσης της Μ.Ε. από τους μαθητές, αλλά η χρονική πίεση να οδηγήσει ακόμη και στην αναστολή της έκδοσης. Το χρονικό διάστημα του ενός μήνα φαίνεται να ανταποκρίνεται σε μια σωστή και προγραμματισμένη έκδοση μιας Μ.Ε.

Είναι γεγονός ότι η ασυνέπεια της συντακτικής ομάδας αναφορικά με την πιστή τήρηση του χρόνου για την έκδοση της Μ.Ε. μπορεί να οδηγήσει σε απογοήτευση και τους αναγνώστες της εφημερίδας αλλά και τους ίδιους τους εκδότες. Πολλοί από τους λόγους που προβάλλουν οι μαθητές - εκδότες για την παραβίαση του προγραμματισμού στην έκδοση των Μ.Ε., είναι πράγματι σημαντικοί. Η υπερπήδηση πολλών δυσκολιών αυτής της κατηγορίας μπορεί να επιτευχθεί, αν έχει προηγηθεί ένας ολοκληρωμένος και προσεχτικός σχεδιασμός.

Ιδιαίτερα για το θέμα του χρόνου και της συνάντησης των μαθητών θα έπρεπε να εξεταστεί ο βαθμός που μια τέτοια συνεργασία θα μπορούσε να γίνει στα πλαίσια κάποιου μαθήματος και κυ-

ρίως της γλώσσας. Και τούτο, γιατί η επιτυχής οργάνωση και διακίνηση μιας Μ.Ε. μπορεί να αποτελέσει μια πολύ σημαντική παιδαγωγική δραστηριότητα (Βλ. Σ. Φρενέ, 1977, 48).

4.3. Διαδικασία Έκδοσης Μαθητικών Εφημερίδων

Από τα δεκατρία σχολεία μόνο στα τρία η έκδοση της Μ.Ε. έγινε μετά από πρόταση του δασκάλου της τάξης. Μάλιστα στη μία περίπτωση η δασκάλα χάρισε ένα δικό της ζωγραφικό πίνακα στην τάξη, για να ενισχύσει οικονομικά την έκδοση της Μ.Ε. Στα υπόλοιπα δέκα ήταν συνήθως κάποιος μεμονωμένος μαθητής ή και μια μικρή ομάδα που είτε έκαναν την πρόταση στους άλλους συμμαθητές τους είτε ανέλαβαν οι ίδιοι την έκδοση της Μ.Ε. Αφορμές που οδήγησαν τους μαθητές στην πρόταση για έκδοση Μ.Ε. ήταν κάποιο πρόγραμμα της τηλεόρασης, κάποια εμπειρία από προηγούμενη τάξη ή επηρεάστηκαν αυτοί από συμμαθητές τους άλλων σχολείων κ.λπ.

Στις τρεις περιπτώσεις που η πρόταση για την έκδοση της Μ.Ε. έγινε από το δάσκαλο, συμμετείχε στο ξεκίνημα της Μ.Ε. ολόκληρη η τάξη. Σε μία τέταρτη περίπτωση αυτό συνέβη και χωρίς τη συμμετοχή του δασκάλου της τάξης. Στις υπόλοιπες εννέα περιπτώσεις, η έκδοση της Μ.Ε. άρχισε από μεμονωμένα άτομα ή από κάποια ομάδα που είχε συλλάβει την ιδέα.

Πίνακας 3

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ Μ.Ε.							
ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ		ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ		ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗ ΣΥΝΤΟΝ. ΟΡΓΑΝΟΥ			
	N	%		N	%		
ΠΡΟΤΑΣΗ			ΟΛΟΚΛΗΡΗ Η			ΠΑΡΕΜΕΙΝΕ ΟΛΟΚΛΗΡΗ	
ΔΑΣΚΑΛΟΥ	3	23,1	ΤΑΞΗ	5	30,6	Η ΤΑΞΗ	3
ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ	10	76,9	ΣΥΝΤΑΚΤ.	8	69,4	ΑΠΟΧΩΡΗΣΑΝ ΜΕΛΗ	1
ΜΑΘΗΤΩΝ			ΟΜΑΔΑ			ΠΑΡΕΜΕΙΝΕ Η ΙΔΙΑ ΟΜΑΔΑ	3
						ΠΡΟΣΤΕΘΗΚΑΝ ΝΕΑ ΜΕΛΗ	6
ΣΥΝΟΛΟ	13	100	ΣΥΝΟΛΟ	13	100	ΣΥΝΟΛΟ	13

Στο ερώτημα αν προστέθηκαν ή παραιτήθηκαν κάποιοι μαθητές στην ομάδα που ξεκίνησε τη Μ.Ε., στις περιπτώσεις που συμμετείχε ολόκληρη η τάξη, δεν παρατηρήθηκε καμία αλλαγή. Διαφορετικά, έχουμε τρεις περιπτώσεις, όπου η ομάδα έκδοσης παρέμεινε η ίδια που ξεκίνησε τη Μ.Ε., έξι περιπτώσεις όπου προστέθηκαν κάποια καινούρια μέλη, σ' ένα σχολείο μάλιστα ολόκληρη η τάξη, και μια περίπτωση όπου κάποια μέλη της συντακτικής ομάδας αδρανοποιήθηκαν και αποχώρησαν απ' αυτήν.

Από την ανάλυση των παραπάνω στοιχείων προκύπτει ότι Μ.Ε. με τη συμμετοχή ολόκληρης της τάξης έχουμε στις τρεις περιπτώσεις που η πρόταση για την έκδοση έγινε από το δάσκαλο, καθώς και σε μια τέταρτη που οι μαθητές όλης της τάξης ανέλαβαν την πρωτοβουλία αυτή χωρίς να συμπράξει ο δάσκαλος της τάξης. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις πρόκειται για πρωτοβουλίες μεμονωμένων μαθητών ή αντίστοιχων μικρών ομάδων με ποικίλη σύνθεση κάθε φορά. Ο αριθμός των πρωταρχικών μελών εμφανίζει μια ανοδική τάση, χωρίς εντούτοις να επιτυγχάνεται η αντιπροσώπευση ολόκληρης της τάξης. Οι ομάδες αυτές, μάλιστα, των μαθητών που αναλαμβάνουν την έκδοση της Μ.Ε., δεν αποτελούν κάποιο συνθετικό στοιχείο του ποιοτικού υλικού της τάξης, γιατί συνήθως τα μέλη τους είναι οι καλύτεροι μαθητές της τάξης.

Γίνεται, συνεπώς, σαφές ότι μόνο με την ενεργή συμμετοχή του δασκάλου, η οποία μπορεί να αναφέρεται σε διάφορους τομείς, είναι δυνατόν η Μ.Ε. να αποτελέσει ένα όργανο έκφρασης ολόκληρης της τάξης. Διαφορετικά, επισημαίνεται μια σοβαρή δυσκολία στην επίτευξη τέτοιων στόχων –έχουμε μόνο ένα παράδειγμα– από αποκλειστικές πρωτοβουλίες των μαθητών. Τέτοιες πρωτοβουλίες ή δεν αναλαμβάνονται καθόλου ή, και όταν αυτό συμβαίνει, αντιμετωπίζουν διάφορα προβλήματα, όπως θέματα αντιπαράθεσης των δύο φύλων, θέματα ηγετικού ρόλου κ.λπ.

4.4. Συντακτική Επιτροπή Μαθητικών Εφημερίδων

Ειδικό συντονιστικό –Συντακτική Επιτροπή– όργανο για την έκδοση της Μ.Ε. αναφέρθηκε μόνο σε πέντε περιπτώσεις. Αυτό εμφα-

νίζεται με διάφορες ονομασίες, όπως «Ομάδα Δημοσιογραφίας και Εκδόσεων», «Συντακτική Ομάδα», «Επιτροπή Βιβλίου» κ.λπ. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις το συντονιστικό όργανο αποτελείται από την ομάδα που ανέλαβε την πρωτοβουλία για την έκδοση της Μ.Ε.

Πίνακας 4

ΟΡΙΣΜΟΣ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ		
	N	%
ΟΡΙΖΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ	3	23,1
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΒΛΙΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ	1	7,7
ΟΡΙΖΕΤΑΙ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ ΑΠΟ ΤΟ ΔΑΣΚΑΛΟ	1	7,7
Η ΙΔΙΑ Η ΟΜΑΔΑ ΕΚΔΟΣΗΣ	8	61,5
ΣΥΝΟΛΟ	13	100

Διαπιστώνεται, δηλαδή, ότι ειδικό συντονιστικό όργανο υπάρχει στις πέντε περιπτώσεις που συμμετέχει ολόκληρη η τάξη στην έκδοση της Μ.Ε. Πιο συγκεκριμένα πρόκειται για τις τρεις περιπτώσεις που η έκδοση της Μ.Ε. έγινε μετά από πρόταση του δασκάλου, σε μία περίπτωση μετά από πρωτοβουλία των ίδιων των μαθητών και σε μια άλλη μετά την προσχώρηση και ενεργοποίηση ολόκληρης της τάξης σε ανάλογη πρόταση συμμαθητών τους.

Ο τρόπος εκλογής και οργάνωσης της συντακτικής ομάδας στα πέντε σχολεία που υπάρχει, εμφανίζει συγκεκριμένες διαφοροποιήσεις. Σε τρεις περιπτώσεις ορίζουν οι ίδιοι οι μαθητές τους συμμαθητές τους, που θα ασκήσουν αυτά τα καθήκοντα. Στο ένα σχολείο που λειτουργεί ως τριθέσιο, το συμβούλιο αποτελείτο στην αρχή αποκλειστικά από μαθητές της έκτης. Στη συνέχεια όμως, στα έξι μέλη της έκτης προστέθηκαν και δύο μέλη από την πέμπτη τάξη. Σε άλλο σχολείο έγιναν ειδικές εκλογές για τον αρχισυντάκτη και τα τρία μέλη της σύνταξης, ενώ σε κάποιο τρίτο οι μαθητές επέλεξαν οι ίδιοι την ομάδα έκδοσης, στην οποία ήθελαν να ενταχθούν και εξέλεξαν στη συνέχεια τον ομαδάρχη τους. Το γενικό

συντονισμό των ομάδων τον έχει ο Πρόεδρος της Μαθητικής Κοινότητας. Σ' ένα τέταρτο σχολείο, το συντονιστικό όργανο αποτελείται από την Επιτροπή Βιβλίου και το Διοικητικό Συμβούλιο της τάξης, ενώ σ' ένα πέμπτο η ομάδα έκδοσης ορίζεται και διαφοροποιείται κάθε μήνα από το δάσκαλο της τάξης. Στη συγκρότηση των ομάδων συνεκτιμάται και η επίδοση των μαθητών.

Η ύπαρξη Συντακτικής Επιτροπής κατά την έκδοση μιας Μ.Ε. αποτελεί στην ουσία απαραίτητη προϋπόθεση για να αρχίσει, αλλά ιδιαίτερα για να συνεχιστεί η έκδοση της Μ.Ε. Η Συντακτική Επιτροπή ορίζει στη συνέχεια τον αρχισυντάκτη της Μ.Ε.

Ιδιαίτερη σημασία έχει ο τρόπος ορισμού - εκλογής της Σ.Ε. Στην περίπτωση, δηλαδή, που η Σ.Ε. έχει προέλθει από διαδικασίες στις οποίες συμμετείχε ολόκληρη η τάξη, επιτυγχάνεται η ικανοποιητική αντιμετώπιση δύο βασικών θεμάτων. Καταρχήν εξασφαλίζεται σε σημαντικό βαθμό ο σεβασμός κάθε μαθητή απέναντι στο εκλεγμένο από τον ίδιο όργανο, καθώς και η εύκολη πρόσβαση στο όργανο αυτό. Έπειτα, η ίδια η βάση της Μ.Ε. δε μένει απαθής και δεν απομονώνεται κατά τις διαδικασίες έκδοσης της Μ.Ε., ενώ παράλληλα διαμορφώνεται και ένα σταθερό αναγνωστικό κοινό (Βλ. Μ. Schibilsky, 1977, 207 κ.ε.). Βέβαια, στο άρθρο 6 § 4θ του Κανονισμού Λειτουργίας Μαθητικών Κοινοτήτων (Γ2/4094/23.9.86) αναφέρεται ότι την ευθύνη για τη σύνταξη του περιοδικού ή της εφημερίδας θα την έχει συντακτική επιτροπή, που θα αποτελείται από μέλη της μαθητικής κοινότητας, χωρίς να γίνεται λόγος για τον τρόπο εκλογής - ορισμού της.

Γεγονός είναι ότι και στην περίπτωση που η Σ.Ε. προκύπτει από ειδικές εκλογές, αλλά και στην περίπτωση που απλά ορίζεται, είναι απαραίτητη η συμμετοχή σ' αυτή τη διαδικασία όλων των μαθητών. Αν δεν υπάρχει ένα εκλεγμένο όργανο για τη Μ.Ε. από ολόκληρη την τάξη, πράγμα που συμβαίνει, κυρίως, όταν εκδίδουν Μ.Ε. κάποιες μεμονωμένες ομάδες μαθητών, επισημαίνεται συχνά αφενός μια αδυναμία για εκδοτική συνέχεια και αφετέρου το αναγνωστικό κοινό μέσα στην ίδια τη σχολική τάξη περιορίζεται σημαντικά.

Αναγκαίο είναι, επίσης, η Σ.Ε. να μην ταυτίζεται υποχρεωτικά με τους καλύτερους μαθητές, αλλά να εκτιμούνται οι ικανότητες

και άλλων μαθητών, οι οποίες μπορούν να αναφέρονται σε οργανωτικές δραστηριότητες, προγραμματισμό δράσης κ.λπ. Άλλωστε μια σύνθεση της Σ.Ε. με μαθητές όλων των επιπέδων, μπορεί να κινητοποιήσει και να ευαισθητοποιήσει ευκολότερα ολόκληρη την τάξη.

4.5. Συμμετοχή στην Έκδοση Μαθητικών Εφημερίδων

Στα οκτώ από τα δεκατρία σχολεία γράφει μόνο η ομάδα έκδοσης της Μ.Ε. Αναφέρθηκε, μάλιστα, ότι σε δύο περιπτώσεις απορρίφθηκε από τους εκδότες αίτημα συμμαθητών τους να γράψουν και εκείνοι στη Μ.Ε., με αποτέλεσμα οι δεύτεροι να εκδώσουν δική τους εφημερίδα. Στις άλλες πέντε περιπτώσεις επιτρέπεται σε όλους τους μαθητές να γράφουν στη Μ.Ε., αρκεί η εργασία τους να εγκριθεί από τη Συντακτική Επιτροπή της εφημερίδας. Σε παρέμβαση εκπαιδευτικού επισημάνθηκε ότι ορισμένοι μαθητές μονοπωλούν το γράψιμο στη Μ.Ε. και πως τα μέλη της Σ.Ε. δεν κρατούν μια δίκαιη στάση απέναντι στους μαθητές-συγγραφείς, αλλά προσπαθούν να δημοσιεύουν επιλεκτικά τα δικά τους άρθρα καθώς και εκείνα των φίλων τους. Σχετικά με το ερώτημα αν μπορούν να γράφουν μαθητές από άλλο τμήμα ή τάξη, μόνο ένα σχολείο υποσχέθηκε ότι θα επιδιώξει μια τέτοια συνεργασία. Σε άλλο σχολείο αναφέρθηκε ότι ζητήθηκαν εργασίες από άλλες τάξεις, χωρίς όμως να υπάρχει και ανταπόκριση.

Πίνακας 5

ΠΟΙΟΣ ΓΡΑΦΕΙ ΣΤΗ Μ.Ε.		
	N	%
ΓΡΑΦΕΙ ΜΟΝΟ Η ΟΜΑΔΑ ΕΚΔΟΣΗΣ	8	61,6
ΓΡΑΦΟΥΝ ΟΛΟΙ ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ	5	38,4
ΣΥΝΟΛΟ	13	100

Γίνεται σαφές από τις απαντήσεις που δόθηκαν, ότι πρόσβαση στη Μ.Ε. έχουν όλοι οι μαθητές, όταν αυτή εκδίδεται από ολόκληρη την τάξη. Οι διάφορες ομάδες που εκδίδουν Μ.Ε. αρνήθηκαν για διάφορους λόγους κάποιες συνεργασίες συμμαθητών τους. Το κύριο επιχείρημα της άρνησης διατυπώνεται με την άποψη ότι η Μ.Ε. αποτελεί ένα δικό τους όργανο για προσωπική έκφραση. Μια τέτοια βέβαια αλαζονική αντιμετώπιση των συμμαθητών τους, οδηγεί τους δεύτερους σε μια αντίστοιχη συμπεριφορά, που εκφράζεται κυρίως με την άρνησή τους να αγοράσουν τη Μ.Ε. Ο παρεμβατικός ρόλος του δασκάλου φαίνεται να καθίσταται αναγκαίος, όταν η Σ.Ε. δεν ανταποκρίνεται με αμεροληψία και δικαιοσύνη στα καθήκοντα που της ανέθεσε η σχολική τάξη. Μόνο που η παρέμβαση πρέπει να γίνεται, όταν υπάρχει πράγματι λόγος και πάντα με μεγάλη διακριτικότητα.

Η αποδοχή και η παρουσίαση εργασιών από άλλα τμήματα ή τάξεις μπορεί να έχει θετικό αντίκτυπο και στις τάξεις που αδυνατούν οι ίδιες να εκδώσουν κάποια Μ.Ε., ενώ παράλληλα, με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται ένας πλουραλισμός στη θεματική της Μ.Ε.

Οι μαθητές γράφουν τα θέματα για τη Μ.Ε. στο σπίτι τους, κυρίως τις απογευματινές ώρες. Αυτό αναφέρθηκε και στις δεκατρείς περιπτώσεις. Συγκεκριμένα, γίνονται συνήθως δύο συναντήσεις την εβδομάδα, κυρίως σε κάποια Σαββατοκύριακα. Σε πέντε περιπτώσεις, που η Μ.Ε. εκδίδεται από ολόκληρη την τάξη, διατίθεται για την έκδοσή της κάποιος χρόνος και στο σχολείο. Εκμεταλλεύονται συνήθως οι μαθητές το μεγάλο διάλειμμα ή κάποιες ώρες από το μάθημα των ελληνικών ή από μαθήματα που έχει καλυφθεί η διδακτέα ύλη.

Στις περιπτώσεις που η Μ.Ε. δεν εκδίδεται από ολόκληρη την τάξη, αλλά από μικρές ομάδες μαθητών, φαίνεται να αποκλείεται η πραγματοποίηση διαφόρων διεργασιών στη σχολική τάξη. Το γεγονός, επίσης, ότι σε όλα σχεδόν τα σχολεία δε λειτουργεί Σχολική Βιβλιοθήκη σε αυτόνομο χώρο, οδηγεί υποχρεωτικά τους μαθητές να γράφουν και να ετοιμάζουν τη Μ.Ε. στα σπίτια τους τα απογεύματα ή σε κάποιες αργίες (Βλ. Γ.Δ. Καψάλης, 1989, 187-224). Για να γράψει, όμως, ένας μαθητής την εργασία του για τη Μ.Ε. στο

σπίτι, πρέπει να έχει στη διάθεσή του τουλάχιστον μία στοιχειώδη βιβλιοθήκη, κάτι που δε συμβαίνει σε πολλές περιπτώσεις.

Στις περιπτώσεις που η Μ.Ε. εκδίδεται από ολόκληρη την τάξη, είναι αναγκαίο κάποιες διεργασίες να γίνουν στην ίδια τη σχολική τάξη. Να γίνει, δηλαδή, κάποια συζήτηση για τα θέματα της Μ.Ε., για τα χρονικά περιθώρια, για τη διόρθωση των εργασιών κ.λπ. Άλλωστε θα ήταν πολύ δύσκολο να συναντηθούν όλοι οι μαθητές σε χώρο εκτός του σχολείου. Το ερώτημα που τίθεται, είναι σε ποια χρονική στιγμή οφείλουν να πραγματοποιηθούν αυτές οι διαδικασίες. Θα γίνει, δηλαδή, αυτό στο διάλειμμα, στην ώρα κάποιου μαθήματος ή σε μια απογευματινή συνάντηση;

Η απογευματινή συνάντηση στο σχολείο δεν είναι πάντοτε δυνατή γιατί, εκτός των άλλων, συχνά η σχολική τάξη είναι κατειλημμένη από μαθητές με απογευματινό πρόγραμμα. Το μεγάλο διάλειμμα μπορεί να αποτελέσει πράγματι μία δυνατότητα, αφού άλλωστε αυτές οι συναντήσεις - συζητήσεις δεν πραγματοποιούνται σε πολύ τακτά χρονικά διαστήματα. Υπάρχει, όμως, πάντα το ενδεχόμενο, η στέρηση του διαλείμματος να προκαλέσει στους μαθητές κάποια δυσφορία και μείωση του αρχικού τους ενθουσιασμού για τη Μ.Ε.

Στην περίπτωση που η έκδοση της Μ.Ε. βασιστεί σ' ένα σωστό σχεδιασμό και προγραμματισμό, ακολουθηθούν διαδικασίες για ενεργητική συμμετοχή όλων των μαθητών, τόσο σε προφορικό όσο και σε γραπτό επίπεδο και επιδιωχτεί γενικά μια καλαίσθητη έκδοση, πιστεύουμε ότι η σπουδαιότητα και η προσφορά της προσπάθειας αυτής είναι εξίσου σημαντική με την προσφορά των άλλων μαθημάτων. Παράλληλα η ενασχόληση αυτή των μαθητών με τη Μ.Ε. μπορεί να αποτελέσει μια θετική εναλλαγή στην καθημερινή εκπαιδευτική διαδικασία. Βέβαια από άποψη περιεχομένου, οι Μ.Ε. συγγενεύουν περισσότερο με τα γλωσσικά μαθήματα, χωρίς όμως να αποκλείονται και άλλες δυνατότητες.

Οι γονείς βοηθούν τα παιδιά τους να βρουν τα θέματα της Μ.Ε. μόνο σε δύο περιπτώσεις. Σε άλλες τέσσερις η βοήθεια των γονέων αφορά τη διόρθωση κάποιων ορθογραφικών λαθών. Διαφορετικά αναφέρθηκε μόνο μία περίπτωση, όπου η στήριξη των γονέων έχει αποκλειστικά οικονομικό χαρακτήρα.

Παρόλο που ο χώρος, στον οποίο οι μαθητές γράφουν τη Μ.Ε., είναι το σπίτι τους, εντούτοις είναι ελάχιστες οι περιπτώσεις που καταφεύγουν στη βοήθεια των γονέων τους. Αυτό ισχύει, επίσης, και όταν οι μαθητές δεν έχουν καμιά υποστήριξη από το δάσκαλο της τάξης.

Ένας βασικός λόγος για την εξήγηση αυτής της συμπεριφοράς των μαθητών είναι η αντιμετώπιση της όλης διαδικασίας, ως μιας προσωπικής υπόθεσης, χωρίς να κρίνεται αναγκαία η βοήθεια και η υποστήριξη από άλλους. Σημαντικότερο πρέπει να θεωρηθεί, εντούτοις, το γεγονός ότι, όπως θα φανεί στη συνέχεια, οι μαθητές βρίσκουν για τα θέματα της εφημερίδας τους έτοιμες λύσεις σε διάφορα περιοδικά ή βιβλία διακοπών, με αποτέλεσμα να μη θεωρούν αναγκαίο να προηγηθούν κάποιες συζητήσεις ή προβληματισμοί για τη θεματική της εφημερίδας. Σε κάθε περίπτωση η εσκεμμένη, συχνά, άρνηση των μαθητών να δεχτούν οποιαδήποτε βοήθεια και συμπαράσταση από τους γονείς τους, είναι μια στάση που θα πρέπει ίσως να ερευνηθεί.

Σε έξι περιπτώσεις ο δάσκαλος δεν έχει καμιά απολύτως συμμετοχή στην έκδοση της Μ.Ε. Για την αποχή αυτή του δασκάλου, οι μαθητές εξέφρασαν με έμμεσο τρόπο την απογοήτευσή τους, ελπίζοντας πως σε επόμενη σχολική τάξη θα έχουν κάποιο δάσκαλο που θα δείχνει μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τη Μ.Ε.

Η συμμετοχή του δασκάλου στις άλλες επτά περιπτώσεις αφορά κυρίως τη διόρθωση κάποιων εκφραστικών και ορθογραφικών λαθών. Αυτό γίνεται συνήθως στο τελευταίο στάδιο επεξεργασίας της Μ.Ε. Επισημάνθηκε, επίσης, ότι ο δάσκαλος δεν κάνει σημαντικές μεταβολές στο κείμενο των μαθητών, αλλά ενεργεί με μεγάλη διακριτικότητα ώστε να διατηρούνται πάντοτε στο κείμενο τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της ταυτότητας των μαθητών.

Από τα παραπάνω στοιχεία προκύπτει ότι υπάρχει κάποια συμμετοχή του δασκάλου και σε περιπτώσεις που η Μ.Ε. δεν εκδίδεται από ολόκληρη την τάξη, αλλά από μεμονωμένες ομάδες ή κάποιους μαθητές της τάξης. Βέβαια υπήρχαν και περιπτώσεις, στις οποίες ο δάσκαλος δεν ήταν καθόλου ενήμερος για την έκδοση Μ.Ε. από τους μαθητές του ή απέφευγε κάθε συνεργασία μαζί τους.

Όπως, ήδη, σ' ένα βαθμό έγινε σαφές, ο ρόλος του δασκάλου στην έκδοση μιας Μ.Ε. με αξιώσεις είναι αναντικατάστατος. Η συμμετοχή του μπορεί να εγγυηθεί εκδοτική συνέχεια και συνέπεια, δυνατότητες να εκφράζονται όλοι οι μαθητές της τάξης, βελτιωμένη αισθητική και θεματική παρουσίαση της Μ.Ε. κ.λπ. Είναι λυπηρό οι μαθητές να αναζητούν συμπαραστάτες σ' αυτή την προσπάθεια και ο δάσκαλος της τάξης να μένει αδιάφορος. Η παρέμβαση του δασκάλου επιβάλλεται πράγματι να είναι προσεκτική, δεν είναι όμως σωστό να αφήνονται σημαντικά λάθη αδιόρθωτα, αφού τα κείμενα αυτά διαβάζονται από ένα μεγάλο αριθμό μαθητών.

4.6. Μορφή – Πολλαπλασιασμός – Διάθεση Μαθητικών Εφημερίδων

Μόνο σε μια περίπτωση η Μ.Ε. δακτυλογραφείται ανελλιπώς. Σε άλλες τρεις περιπτώσεις αυτό γίνεται σποραδικά και ανάλογα με τις δυνατότητες που παρέχονται. Τη δακτυλογράφηση αναλαμβάνουν στις περιπτώσεις αυτές είτε οι γονείς των μαθητών είτε ο γραμματέας του σχολείου. Στα υπόλοιπα εννέα σχολεία η Μ.Ε. βγαίνει με τα γράμματα κάθε μαθητή-συγγραφέα, εκτός από δύο περιπτώσεις, στις οποίες αυτός ο ρόλος έχει ανατεθεί στους καλλιγράφους της τάξης.

Πίνακας 6

ΕΚΔΟΣΗ Μ.Ε.		
	N	%
ΔΑΚΤΥΛΟΓΡΑΦΕΙΤΑΙ	1	7,7
ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΚΑΙ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΚΕΙΜΕΝΑ	3	23,1
ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΗ	9	69,2
ΣΥΝΟΛΟ	13	100

ΠΟΛΛΑΠΛΑΣΙΑΣΜΟΣ Μ.Ε.		
	N	%
ΦΩΤΟΤΥΠΕΙΤΑΙ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ	6	46,2
ΦΩΤΟΤΥΠΕΙΤΑΙ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ	3	23,1
ΦΩΤΟΤΥΠΕΙΤΑΙ ΣΕ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	3	23,1
ΔΕΝ ΠΟΛΛΑΠΛΑΣΙΑΖΕΤΑΙ	1	7,6
ΣΥΝΟΛΟ	13	100

Η κατηγορία των μαθητών που εκδίδει τη Μ.Ε. έντυπη, υποστήριξε ότι τα πλεονεκτήματα αυτής της διαδικασίας εντοπίζονται στην ομοιομορφία της Μ.Ε., καθώς και στο γεγονός ότι με τον τρόπο αυτό η Μ.Ε. είναι ευανάγνωστη και προσελκύει το ενδιαφέρον των μαθητών.

Η άλλη κατηγορία μαθητών τόνισε ότι επιθυμεί η Μ.Ε. να βγαίνει με τα γράμματα των μαθητών, γιατί έτσι διατηρείται ο χαρακτήρας της δικής τους προσπάθειας. Μάλιστα, η έλλειψη του απαραίτητου τεχνικού εξοπλισμού (γραφομηχανή κ.λπ.) που απαιτείται για τη δακτυλογράφηση της Μ.Ε., προβάλλεται ως δεύτερος λόγος.

Διαφοροποιήσεις εμφανίζονται και στον τρόπο που πολλαπλασιάζουν οι μαθητές τη Μ.Ε. Συγκεκριμένα, σε έξι σχολεία η Μ.Ε. φωτοτυπείται σε καταστήματα στην πόλη, ενώ σε τρία αυτό γίνεται σε φωτοτυπικό μηχάνημα που διαθέτει το σχολείο. Σε άλλα τρία αναλαμβάνουν τη διαδικασία αυτή οι γονείς των μαθητών, οι οποίοι εργάζονται σε διάφορες δημόσιες υπηρεσίες και τους παρέχεται εκεί αυτή η δυνατότητα. Σε ένα, τέλος, σχολείο η Μ.Ε. έχει τη μορφή εφημερίδας τοίχου και εκδίδεται μόνο σε ένα αντίτυπο.

Στις περιπτώσεις που η Μ.Ε. δακτυλογραφείται, παρατηρούμε ότι αυτό γίνεται τις περισσότερες φορές όχι συστηματικά και από άτομα εκτός της μαθητικής κοινότητας. Εντύπωση προκαλεί, επίσης, η κατηγορηματικότητα που διακρίνει μια μεγάλη ομάδα μαθητών, για τη διατήρηση της προσωπικής τους ταυτότητας στη Μ.Ε., όταν αυτή εκδίδεται με τα δικά τους γράμματα.

Είναι γεγονός ότι για μια καλαίσθητη έκδοση Μ.Ε. απαιτείται ένας γενικότερος σχεδιασμός, που δε θα αφορά μόνο το είδος της γραφής, αλλά τη θέση των κειμένων, το μέγεθος των τίτλων, τη θεματική διάταξη κ.λπ.

Η ομοιομορφία της γραφής και το ευανάγνωστο των κειμένων εξασφαλίζονται καλύτερα, όταν η Μ.Ε. είναι δακτυλογραφημένη. Για να γίνει, όμως, αυτό απαιτείται τεχνικός εξοπλισμός και προσωπικό, αφού φαίνεται ότι είναι αδύνατο οι ίδιοι οι μαθητές να αναλάβουν μια τέτοια πρωτοβουλία (βλ. Σ. Φρενέ, 1977, 48, 144). Βέβαια η καλαισθησία της Μ.Ε. μπορεί να παραμείνει το ίδιο αξιόλογη και στην περίπτωση που η Μ.Ε. είναι χειρόγραφη. Επισημαίνεται, εντούτοις, ότι στις περιπτώσεις, που μια μικρή ομάδα μαθητών πρέπει να διεκπεραιώσει όλες τις διεργασίες σχετικά με την έκδοση της Μ.Ε., υπάρχει το μεγάλο ενδεχόμενο η Μ.Ε. να είναι προχειρογραμμένη, έτσι που η πρώτη εντύπωση του αναγνώστη να είναι αρνητική.

Επίσης πρέπει η ποιότητα του αρχικού κειμένου να διατηρηθεί και στις φωτοτυπίες. Η επιθυμία των μαθητών να διατηρείται ο γραφικός τους χαρακτήρας σε κάθε Μ.Ε. εμφανίζεται εντονότερη, όταν η έκδοση της Μ.Ε. αποτελεί πρωτοβουλία μιας μικρής ομάδας μαθητών και όχι ολόκληρης της τάξης. Εκτιμώντας ότι και από αντικειμενικές δυσκολίες είναι αδύνατη σε όλες τις περιπτώσεις η δακτυλογράφηση της Μ.Ε., το γράψιμο της Μ.Ε. από μαθητές-καλλιγράφους φαίνεται να εγγυάται σε μεγαλύτερο βαθμό την αισθητική της Μ.Ε. Άλλωστε, συνήθως σε κοινές προσπάθειες ολόκληρης της τάξης, έχει παρατηρηθεί ότι οι μαθητές αρκούνται να θέσουν απλά τα αρχικά του ονόματός τους κάτω από το κείμενο ή μόνο την τάξη, στην οποία ανήκουν.

Είναι γεγονός ότι για να υπάρχει μια ποιοτική βελτίωση της Μ.Ε., πρέπει να εξασφαλιστεί η λύση ορισμένων τεχνικών κυρίως ζητημάτων, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα να ασχολούνται οι μαθητές περισσότερο με τον τρόπο που θα βελτιώσουν την αισθητική και το περιεχόμενο της Μ.Ε., παρά να αναζητούν λύσεις για την οικονομικότερη έκδοσή της. Η ύπαρξη, δηλαδή, ενός πολύγرافου ή ενός φωτοτυπικού μηχανήματος κρίνεται απαραίτητη σε κάθε σχολείο και διευκολύνει σημαντικά κατά την έκδοση της Μ.Ε.

(βλ. Μ. Schibilsky, 1977, 209, καθώς και Σ. Φρενέ, 1977, 124). Ένα σχολείο από έλλειψη κυρίως οικονομικών μέσων οδηγήθηκε στην έκδοση Μ.Ε. τοίχου. Η προσπάθεια αυτή εμφανίζει το πλεονέκτημα της έγχρωμης εικονογράφησης, στοιχείο που απουσιάζει συνήθως από τις άλλες Μ.Ε.

Ο μέσος όρος των αντιτύπων που εκδίδονται οι Μ.Ε. κυμαίνεται από είκοσι έως τριάντα. Βέβαια υπάρχει και περίπτωση που Μ.Ε. κυκλοφορεί μόνο σε δέκα αντίτυπα, όπως και άλλη που κυκλοφορεί σε περισσότερα από εκατό. Σε μία περίπτωση η Μ.Ε. έχει τη μορφή εφημερίδας τοίχου και δεν εκδίδεται σε περισσότερα αντίτυπα.

Σε πέντε περιπτώσεις οι μαθητές δεν πωλούν όλα τα αντίτυπα της Μ.Ε., πράγμα που επιτυγχάνουν οι μαθητές άλλων πέντε σχολείων. Σε δύο περιπτώσεις η Μ.Ε. διανέμεται δωρεάν στους μαθητές, αφού τα έξοδα έκδοσης είτε καλύφθηκαν από κάποια εκδήλωση είτε ήταν περιορισμένα, επειδή το σχολείο διέθετε φωτοτυπικό μηχάνημα. Οι δύο τελευταίες προσπάθειες αφορούν πρωτοβουλία ολόκληρης της τάξης.

Η τιμή της Μ.Ε. κυμαίνεται από τριάντα έως εκατό δραχμές με συχνότερη την τιμή των ογδόντα δραχμών. Ο καθορισμός της τιμής συνδέεται με τον αριθμό των σελίδων της Μ.Ε., αλλά και τα γενικότερα έξοδα. Σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις παρουσιάζεται στην τιμή της Μ.Ε. μια ανοδική τάση από φύλλο σε φύλλο, η οποία ακολουθεί συνήθως την πορεία τριάντα - πενήντα - ογδόντα δραχμές.

Από τα δέκα σχολεία που πωλούν τη Μ.Ε., μόνο σε ένα αναφέρθηκε ότι δεν υπάρχουν καθόλου κέρδη. Στα υπόλοιπα που αναφέρεται κάποιο κέρδος, οι μαθητές δηλώνουν ότι πρόκειται να χρησιμοποιήσουν τα χρήματα αυτά είτε για κάποια εκδήλωση στο σχολείο είτε για τη βελτίωση της Μ.Ε. Βέβαια υπάρχουν και απόψεις, όπως να διατεθούν τα χρήματα σε ένα ίδρυμα της πόλης ή και να διανεμηθούν στα μέλη της Συντακτικής Επιτροπής.

Ο αριθμός των αντιτύπων που θα κυκλοφορήσει η Μ.Ε., είναι ζήτημα που σχετίζεται με ένα σωστό σχεδιασμό και προγραμματισμό της Μ.Ε. Πρέπει, δηλαδή, σε γενικές γραμμές να προβλεφτεί το αναγνωστικό κοινό της Μ.Ε. Πρόκειται μόνο για τους μαθητές της

τάξης, θα διατεθεί και σε μαθητές άλλων τάξεων ή σχολείων ή θα υπάρχει αγοραστικό κοινό και έξω από το σχολικό περίγυρο; Όλα αυτά τα ενδεχόμενα πρέπει να συζητηθούν και να εκτιμηθούν, γιατί φαίνεται προτιμότερο ο αριθμός των αντιτύπων να είναι μικρότερος παρά να μείνει αδιάθετη μια στοίβα από αντίτυπα (βλ. M. Schibilsky, ό.π., 209).

Το βασικό ερώτημα που τίθεται σχετικά με τη διάθεση όλων των αντιτύπων και την τιμή που θα πωληθούν, είναι αν πρέπει να πωλείται η Μ.Ε. ή να διατίθεται δωρεάν στους μαθητές. Μία πρώτη προϋπόθεση, για να ισχύει το δεύτερο, είναι η Μ.Ε. να εκδίδεται από ολόκληρη την τάξη, πράγμα που συμβαίνει άλλωστε στα δύο σχολεία που η Μ.Ε. διανέμεται δωρεάν.

Άλλο ζήτημα που πρέπει να επιλυθεί, είναι η κάλυψη των εξόδων για την έκδοση της Μ.Ε. Βέβαια τα έξοδα περιορίζονται σημαντικά, όταν το ίδιο το σχολείο διαθέτει έναν πολύγραφο ή ένα φωτοτυπικό μηχάνημα. Στις περιπτώσεις που δε συμβαίνει αυτό και που δυστυχώς είναι αρκετές, φαίνεται να είναι δύσκολη η εξασφάλιση οικονομικών μέσων για τη Μ.Ε. από το σχολικό ταμείο ή από άλλες πηγές. Κατά συνέπεια οδηγούνται οι μαθητές υποχρεωτικά στην πώληση της εφημερίδας για την κάλυψη των εξόδων, συχνά μάλιστα και στους ίδιους τους αρθρογράφους, κυρίως όταν η Μ.Ε. εκδίδεται από ολόκληρη την τάξη. Παρατηρώντας, όμως, κανείς τις τιμές που πωλούνται οι Μ.Ε. και κυρίως την έντονη ανοδική τάση που εμφανίζουν, διαπιστώνει ότι αυτές είναι αρκετά υψηλές και αφήνουν σημαντικά περιθώρια για κέρδη. Έτσι συμβαίνει Μ.Ε. που αποτελείται από τέσσερις σελίδες, να πωλείται προς πενήντα δραχμές και άλλη που έχει έξι σελίδες προς ογδόντα δραχμές. Συχνά, μάλιστα, οι μαθητές φροντίζουν να αυξήσουν με οποιοδήποτε τρόπο τις σελίδες της Μ.Ε., για να αυξήσουν αντίστοιχα και την τιμή.

Γίνεται, λοιπόν, σαφές ότι στην περίπτωση που το σχολείο έχει τα μέσα πολλαπλασιασμού της Μ.Ε., τα έξοδα είναι ελάχιστα και συνεπώς η Μ.Ε. μπορεί να διατεθεί δωρεάν στους μαθητές της τάξης. Στην περίπτωση που η Μ.Ε. διατίθεται και στο εξωσχολικό περιβάλλον, θα μπορούσε να πωλείται σε κάποια λογική τιμή, πετυχαίνοντας οι μαθητές με τον τρόπο αυτό και την ενίσχυση του σχο-

λικού τους ταμείου. Επειδή, όμως, όπως ήδη αναφέρθηκε, οι περισσότερες Μ.Ε. εκδίδονται από μικρές ομάδες μαθητών, χωρίς την ενεργό συμμετοχή του δασκάλου και της υπόλοιπης τάξης, είναι οι ίδιες οι ομάδες που ορίζουν την τιμή της Μ.Ε., χωρίς καμιά συζήτηση και έλεγχο και φυσικά συχνά σε υψηλά επίπεδα. Συνεπώς, επιβάλλεται ο δάσκαλος να ελέγχει τουλάχιστον την τιμή που πωλούνται οι Μ.Ε. στην τάξη του και να προφυλάσσει τους μαθητές από κάποια μορφή κερδοσκοπίας.

Βέβαια, η δήλωση των μαθητών ότι τα χρήματα που θα κερδίσουν από τη Μ.Ε., θα διατεθούν για κάποια σχολική εκδήλωση ή για τη βελτίωση της Μ.Ε., είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντική και κυρίως, όταν αυτή αφορά και τις μεμονωμένες ομάδες μαθητών. Η αξιοπιστία και η διαφάνεια πρέπει να αποτελούν το ρυθμιστικό κανόνα όλης της διαδικασίας και ιδιαίτερα σε θέματα οικονομικού χαρακτήρα.

Αν εξαιρέσουμε τις δύο περιπτώσεις που η Μ.Ε. διανέμεται δωρεάν, καθώς και την περίπτωση που υπάρχει εφημερίδα τοίχου, στις υπόλοιπες περιπτώσεις το κύριο βάρος για τη διάθεση της εφημερίδας το αναλαμβάνει η ομάδα έκδοσης. Μόνο όταν η Μ.Ε. εκδίδεται από ολόκληρη την τάξη, ενεργοποιούνται και βοηθούν στην πώληση της εφημερίδας και οι υπόλοιποι μαθητές. Συχνά μάλιστα αναλαμβάνουν κάποιοι μαθητές να διαθέσουν ένα συγκεκριμένο αριθμό αντιτύπων. Επίσης, σε μία τάξη ανακοινώνεται στους μαθητές η ετοιμασία και η διάθεση της Μ.Ε.

Μόνο σε μία περίπτωση αγοράζουν τη Μ.Ε. οι είκοσι από τους είκοσι τέσσερις μαθητές της τάξης. Σε μία άλλη το ποσοστό των μαθητών ανέρχεται στο ήμισυ της τάξης και σε μία τρίτη στο ένα τρίτο. Στις άλλες επτά περιπτώσεις, οι μαθητές που αγοράζουν Μ.Ε., την οποία εκδίδουν οι συμμαθητές τους, είναι πολύ λιγότεροι και συχνά δύο έως τρεις από ολόκληρη την τάξη.

Χαρακτηριστικό είναι ότι αυτό συμβαίνει και όταν στην έκδοση της Μ.Ε. συμμετέχει ολόκληρη η τάξη. Οι μαθητές ερμήνευσαν την αδιαφορία των συμμαθητών τους με το επιχείρημα ότι αρκετοί συμμαθητές τους δε φέρνουν θέματα για τη Μ.Ε. και συνεπώς δεν ενδιαφέρονται να την αγοράσουν.

Σε άλλο σχολείο από ολόκληρη την τάξη αγόρασαν τη Μ.Ε.

μόνο δύο μαθητές, για να δουν τα θέματα και να εκδώσουν οι ίδιοι στη συνέχεια κάποια δική τους. Επίσης, σε περιπτώσεις που η συντακτική ομάδα αποτελείται από κορίτσια, παρατηρείται ότι όλα σχεδόν τα κορίτσια της τάξης αγοράζουν τη Μ.Ε.

Μόνο τα έξι από τα δέκα σχολεία αναζητούν αναγνωστικό κοινό και σε άλλες τάξεις ή σχολεία. Τα υπόλοιπα δεν καταβάλλουν καμία ανάλογη προσπάθεια.

Αντίθετα, όλοι οι μαθητές καταφεύγουν σε γονείς, συγγενείς, φίλους, γνωστούς, ακόμη κάποιοι και σε καταστήματα, για να διαθέσουν τη Μ.Ε. Συνεργασία με επίσημους εκπαιδευτικούς ή κοινωνικούς φορείς δεν αναφέρθηκε.

Είναι γεγονός ότι για να κινητοποιηθεί ολόκληρη η τάξη, πρέπει η Μ.Ε. να εκδίδεται από όλους τους μαθητές. Σε κάθε περίπτωση, όμως, κάποιες ανακοινώσεις για την έκδοση της Μ.Ε. στους πίνακες ανακοινώσεων της τάξης και του σχολείου, αλλά και κάποια αναφορά του Δ/ντή του σχολείου στο θέμα αυτό, μπορούν να συμβάλουν στην ευκολότερη διάθεση της Μ.Ε.

Στην ουσία θα ανέμενε κανείς οι συνεπέστεροι αγοραστές της Μ.Ε. να είναι οι μαθητές της τάξης. Αυτό, όμως, όχι μόνο δε συμβαίνει, αλλά συχνά μπορεί να προκαλέσει και διαμάχη ανάμεσα στους μαθητές. Καταρχήν, όταν εκδίδουν Μ.Ε. διάφορες μεμονωμένες ομάδες μαθητών, οι οποίες συχνά αποτελούνται από τους καλύτερους μαθητές, φαίνεται ότι δεν πείθουν τους άλλους συμμαθητές τους για τους σκοπούς της έκδοσης. Συχνά, δηλαδή, εκείνοι κρίνουν την προσπάθεια των συμμαθητών τους ως μια δυνατότητα για προσωπική τους προβολή, όπως και μια ευκαιρία για οικονομικά οφέλη. Η αδιαφορία που παρουσιάζεται και στις περιπτώσεις που η Μ.Ε. εκδίδεται από ολόκληρη την τάξη, ερμηνεύεται, αν εξετάσουμε το βαθμό που επιχειρήθηκε η ευαισθητοποίηση ολόκληρης της τάξης για την έκδοση της Μ.Ε.

Έπρεπε, δηλαδή, να γίνει σαφές ότι η προσφορά όλων των μαθητών, ανεξάρτητα από τον τομέα δράσης, είναι εξίσου σημαντική με εκείνη των συμμαθητών τους που γράφουν τα κείμενα. Ίσως μάλιστα να ήταν χρήσιμο στο τέλος των εργασιών να μην τίθενται τα ονόματα των μαθητών, αλλά να αναφέρεται μόνο η τάξη που εκδίδει τη Μ.Ε. Επίσημάνθηκε, επίσης, μία έντονη αντιπαλότητα α-

νάμεσα στα δύο φύλα, που μπορεί να θεωρηθεί φυσιολογική –χωρίς να είμαστε σε θέση να ερευνήσουμε απόλυτα το συγκεκριμένο φαινόμενο– κ.λπ. στα πλαίσια των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε φύλου σ' αυτή την ηλικία.

Κρίνεται, όμως, πιθανό πως και αυτές οι συγκρούσεις, αλλά και η γενικότερη αδιαφορία μιας μεγάλης μερίδας μαθητών για τη Μ.Ε., είναι δυνατόν να ξεπεραστούν, όταν η Μ.Ε. εκδίδεται από ολόκληρη την τάξη. Μια τάξη που έχει ευαισθητοποιηθεί και δραστηριοποιηθεί για το σκοπό αυτό, από τη διαρκή αλλά και διακριτική παρουσία του δασκάλου.

Το γεγονός ότι οι μαθητές αναζητούν αναγνωστικό κοινό περισσότερο ανάμεσα σε γονείς, συγγενείς, φίλους, παρά σε συμμαθητές άλλων τάξεων ή σχολείων, δηλώνει ότι στην πρώτη περίπτωση έχουν περισσότερες ελπίδες να διαθέσουν τη Μ.Ε., χωρίς να τους ενδιαφέρει αν αυτοί αποτελούν και το «φυσικό» αναγνωστικό κοινό της εφημερίδας τους. Παρ' όλα αυτά ο φυσιολογικότερος περιγύρος για τη διάθεση της Μ.Ε. είναι οι ανάλογες τάξεις άλλων σχολείων, τη στιγμή μάλιστα που στον ίδιο χώρο λειτουργούν μεγάλα σχολικά συγκροτήματα (βλ. Σ. Φρενέ, 1977, 48). Παράλληλα εμφανίζεται ύποπτη η προτίμηση από τους μαθητές ενός εύκολου αγοραστικού κοινού, ιδιαίτερα σε συνδυασμό με τις υψηλές τιμές που αυτοί πωλούν τις Μ.Ε.

Η αποστολή της Μ.Ε. σε εκπαιδευτικούς και κοινωνικούς φορείς είναι μια διαδικασία, από την οποία μόνο θετικά αποτελέσματα μπορούν να προκύψουν.

Σε έξι περιπτώσεις οι αναγνώστες της Μ.Ε. παρότρυναν τους μαθητές να συνεχίσουν την έκδοση της Μ.Ε.

Σε οκτώ περιπτώσεις οι μαθητές αντιμετώπισαν τη ζήλια, κυρίως των συμμαθητών τους, πράγμα που έγινε σαφές είτε με την άρνησή τους να αγοράσουν τη Μ.Ε. είτε με μια μορφή αποστασιοποίησης, που οδηγούσε συχνά στην έκδοση δικής τους Μ.Ε. Σε επτά, εντούτοις, περιπτώσεις οι μαθητές δέχτηκαν συγχαρητήρια για την προσπάθεια που κατέβαλαν. Τα συγχαρητήρια για την έκδοση της Μ.Ε. προέρχονται συνήθως από την πλευρά των γονέων και συγγενών, που είναι λογικό να επιβραβεύουν την προσπάθεια

των παιδιών τους, ανεξάρτητα αν οι ίδιοι δεν αποτελούν το «φυσικό» αναγνωστικό κοινό μιας Μ.Ε.

Ένας σημαντικός παράγοντας που πρέπει να εκτιμηθεί στην αξιολόγηση των παραπάνω στοιχείων, είναι η ομάδα στην οποία ανήκε ο αγοραστής της Μ.Ε. Διαφορετική, δηλαδή, αναμένεται να είναι η γνώμη των συμμαθητών για τη Μ.Ε. και διαφορετική εκείνη των γονέων, φίλων, συγγενών. Έτσι η εκδήλωση της ζήλιας απέναντι σ' αυτή την προσπάθεια φαίνεται να αφορά περισσότερο τους συμμαθητές και όχι βέβαια τους γονείς ή φίλους. Αυτό άλλωστε εκφράστηκε και με την αδιαφορία των μαθητών της τάξης να αγοράσουν τη Μ.Ε.

Συνεπώς γίνεται και αυτή τη φορά σαφές πως αντιζηλίες και αντιπαλότητες αυτής της μορφής ανάμεσα στους μαθητές μπορούν να ξεπεραστούν, όταν η Μ.Ε. είναι όργανο ολόκληρης της τάξης και συμμετέχει, επίσης, ο δάσκαλος.

4.7. Η Προοπτική των Μαθητικών Εφημερίδων

Αν εξαιρέσουμε τις περιπτώσεις που η Μ.Ε. εκδίδεται από μαθητές της έκτης τάξης και, συνεπώς, τουλάχιστον στην περίπτωση αυτή είναι αδύνατο να συνεχιστεί η έκδοση της Μ.Ε., μόνο σε δύο περιπτώσεις εκφράστηκε κάποια αβεβαιότητα για την εκδοτική συνέχεια της Μ.Ε. Λόγοι που προβλήθηκαν για τη διακοπή της έκδοσης, ήταν η αδιαφορία του δασκάλου, καθώς και η επιβάρυνση μιας μικρής ομάδας μαθητών με όλες τις ευθύνες που συνεπάγεται η έκδοση.

Το γεγονός ότι, σε γενικές γραμμές, οι μαθητές σχεδιάζουν να συνεχίσουν την έκδοση της Μ.Ε., είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικό και παράλληλα δηλωτικό ότι οι ίδιοι βρίσκουν ικανοποίηση στην προσπάθεια αυτή. Χρήσιμο στην περίπτωση αυτή είναι να διορθώνονται οι αδυναμίες και τα λάθη της προηγούμενης έκδοσης, ώστε στην επόμενη προσπάθεια να παρουσιάζεται ένα θετικότερο αποτέλεσμα.

Σκέψεις και πρόταση για την έκδοση μιας κοινής εφημερίδας από ολόκληρο το σχολείο (Σχολική Εφημερίδα) έγιναν σε πέντε πε-

ριπτώσεις, χωρίς όμως να προκύψει και κάποιο αποτέλεσμα. Στα υπόλοιπα σχολεία δεν τέθηκε τέτοιο θέμα.

Ένας πρώτος βασικός λόγος που στέκεται εμπόδιο στην έκδοση μιας Σ.Ε. είναι, κατά την άποψη των μαθητών, η αδιαφορία των δασκάλων ή τουλάχιστον η αποφυγή από την πλευρά τους να αναλάβουν κάποια πρωτοβουλία προς την κατεύθυνση αυτή.

Ένας άλλος λόγος που προβάλλεται, είναι η έλλειψη συνεργασίας ανάμεσα στους μαθητές, που εκδηλώνεται κυρίως με την αντιπαράθεση ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια. Επίσης, αναφέρθηκε το θέμα του χρόνου, της οικονομικής στήριξης, καθώς και της κεντρικής οργάνωσης που απαιτείται.

Σε κανένα από τα σχολεία της πόλης δεν εκδίδεται σήμερα Σχολική Εφημερίδα. Αυτό είχε συμβεί σε δύο σχολεία, πριν δύο χρόνια, χωρίς όμως εκδοτική συνέχεια. Κρίνουμε ότι, για να συμβεί κάτι τέτοιο, απαιτείται να λυθούν προβλήματα που υπάρχουν και κατά την έκδοση μιας Μ.Ε. από ολόκληρη την τάξη. Αυτό διαφαίνεται άλλωστε και από τους λόγους που εκτέθηκαν παραπάνω, σχετικά με τις αδυναμίες για την έκδοση μιας Σ.Ε. Απαιτούνται, λοιπόν, μεγαλύτερο ενδιαφέρον και ενεργότερη συμμετοχή του δασκάλου, ευαισθητοποίηση και κινητοποίηση ολόκληρης της τάξης, σωστός προγραμματισμός, τεχνικός εξοπλισμός κ.λπ.

Αν αυτό συμβεί με τη Μ.Ε., τότε είναι δυνατόν να διαμορφωθούν οι τρόποι και οι διαδικασίες, που θα οδηγήσουν και στην έκδοση μιας αξιόλογης Σ.Ε.

Στο ερώτημα αν υπάρχει αρχείο με τις Μ.Ε., είχαμε επτά θετικές και έξι αρνητικές απαντήσεις. Η ανυπαρξία αρχείου με τις Μ.Ε., που είχε εκδώσει η τάξη, αποδόθηκε σε καθαρή αδιαφορία.

Εντούτοις, όταν υπάρχει ένα αρχείο με τις Μ.Ε. μέσα στην τάξη και τη Διεύθυνση του σχολείου, είναι δυνατό να επιτευχθεί ακόμη και η ποιοτική καλυτέρευση της Μ.Ε. Υπάρχει, δηλαδή, με τον τρόπο αυτό η δυνατότητα για σύγκριση, ώστε να αποφεύγονται λάθη και αδυναμίες προηγούμενων εκδόσεων.

Επίσης, η ύπαρξη ενός αρχείου στην τάξη μπορεί να αποτελέσει κίνητρο, ώστε να εκδώσουν Μ.Ε. και οι μαθητές της επόμενης σχολικής χρονιάς.

5. Ανάλυση Περιεχομένου Μαθητικών Εφημερίδων

5.1. Ποσοτική Ανάλυση

Ο Μέσος Όρος (Μ.Ο.) των σελίδων κάθε Μ.Ε. ανέρχεται περίπου σε εννέα. Τα κατώτερα και τα ανώτερα όρια των σελίδων των Μ.Ε., είναι δύο και τριάντα σελίδες αντίστοιχα. Το μεγαλύτερο μέρος των Μ.Ε. αποτελείται από τέσσερις (22,5%), έξι (17,5%) και εννέα (10%) σελίδες. Έτσι ο αριθμός των Μ.Ε. που έχουν περισσότερες από δεκαπέντε σελίδες εμφανίζεται αισθητά περιορισμένος (12,5%). Αξίζει να επισημανθεί ότι αυτή η κατηγορία των Μ.Ε. εκδίδεται από διαφορετικές ομάδες μαθητών του ίδιου τμήματος. Το μέγεθος των σελίδων είναι το ίδιο σε όλες τις Μ.Ε.

Τα θέματα των Μ.Ε. κατηγοριοποιήθηκαν στις εξής γενικές ενότητες: Γιορτές, Επιστήμη, Επικαιρότητα και Ενημέρωση, Εικόνα, Ελεύθερος Χρόνος, Λογοτεχνία, Αθλητισμός, Γλωσσικά Παιχνίδια, Πνευματικά Παιχνίδια - Διασκέδαση. Κάθε ενότητα περιλαμβάνει μια σειρά από διάφορες κατηγορίες. Με βάση αυτές τις ενότητες-κατηγορίες θα γίνει και η ποσοτική ανάλυση των Μ.Ε.

Πίνακας 7. Γιορτές: Στο σύνολο των 350 σελίδων των Μ.Ε. που εξετάσαμε, θέματα από την ενότητα «Γιορτές» παρουσιάζονται 4 φορές και ο χώρος που καταλαμβάνουν ανέρχεται στο 0,9 % του συνόλου των σελίδων.

Κατηγορίες	N*	%	Σ**
Θρησκευτικές	2	0,4	1,6
Εθνικές	2	0,5	1,2
ΣΥΝΟΛΟ	4	0,9	

* Το N δηλώνει τη συχνότητα που εμφανίζεται το θέμα στις Μ.Ε.

Οι σχετικές συχνότητες αναφέρονται στο συγκεκριμένο χώρο που καταλαμβάνει το θέμα στις Μ.Ε., αναφορικά με τις 350 σελίδες των Μ.Ε. που εξετάσαμε.

Το Σ** δηλώνει τον αύξοντα αριθμό των σελίδων που εμφανίζονται τα θέματα κάθε κατηγορίας.

Όπως γίνεται σαφές, ο χώρος που καταλαμβάνει στις Μ.Ε. η ενότητα με τον τίτλο «Γιορτές» (0,9% στο σύνολο των 350 σελίδων) είναι σημαντικά περιορισμένος. Αυτό βέβαια εξηγείται σ' ένα βαθμό, γιατί τα τεύχη των Μ.Ε. που αναλύουμε, τοποθετούνται χρονικά στο τέλος του σχολικού έτους, περίοδο κατά την οποία δε συνηθίζουμε θρησκευτικές και εθνικές γιορτές.

Σαφές γίνεται, επίσης, ότι τα θέματα αυτής της κατηγορίας βρίσκονται κατεξοχήν στις πρώτες σελίδες των Μ.Ε. Μάλιστα πρόκειται συνήθως για κείμενα με περιγραφικό χαρακτήρα, γραμμένα από τους ίδιους τους μαθητές. Θεματικά κυριαρχούν τα μεγάλα θρησκευτικά (Χριστούγεννα, Πάσχα) και εθνικά (25^η Μαρτίου) γεγονότα.

Πίνακας 8. Επιστήμη: Στο σύνολο των 350 σελίδων των Μ.Ε. θέματα που εντάσσονται στην «Επιστήμη» παρουσιάζονται 22 φορές και καταλαμβάνουν το 7,8% των παραπάνω σελίδων.

Κατηγορίες	N	%	Σ
Ιστορία	7	1,1	1,3×2*, 4,7,8,13
Γεωγραφία-Φυσιogn.	13	4,5	4×1,2,3×3,4×4, 5, 2×8,9,11,12,14,15,16
Λαογραφία	6	1,0	1,3×2, 3,5
Ιατρική	4	0,8	5,2×6,9
Μαθηματικά	2	0,4	2,3
ΣΥΝΟΛΟ	22	7,8	

* Ο πρώτος αριθμός αναφέρεται στη συχνότητα του θέματος και ο δεύτερος στον αύξοντα αριθμό της σελίδας που συναντάμε το θέμα.

Ένα σχετικά ικανοποιητικό επίπεδο κατέχει στις Μ.Ε. η ενότητα «Επιστήμη» με σημαντικότερη παρουσία (4,5 %) της ενότητας «Γεωγραφία - Φυσιογνωσία».

Εντυπωσιακή ποικιλία χαρακτηρίζει τα θέματα από το χώρο της Ιστορίας. Τα θέματα με ιστορικό περιεχόμενο, οι μαθητές τα παρουσιάζουν συνήθως στη δεύτερη ή στις επόμενες σελίδες. Γεγονός είναι ότι το χαμηλό ποσοστό που καταλαμβάνει το θέμα «Ιστορία» (1,1%) στις Μ.Ε., επιβεβαιώνει και την αντίστοιχη περιορισμένη παρουσία του στα παιδικά αναγνώσματα (Βλ. Α. Δελώνης, Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία, Αθήνα 1986, 32).

Ανάλογη θεματική ποικιλία εμφανίζεται και στα θέματα από το χώρο της Γεωγραφίας - Φυσιογνωσίας. Υπάρχουν θέματα με αποκλειστικά γεωγραφικό χαρακτήρα, όπως «Μύκονος», «Ο Νείλος» κ.λπ. Σε μερικές, μάλιστα, περιπτώσεις τα θέματα αυτά αντλούνται από το φυσικό περιβάλλον, στο οποίο ζουν οι μαθητές (Η Λίμνη των Ιωαννίνων, Το νησί των Ιωαννίνων κ.λπ.). Υπάρχει, επίσης, μια άλλη κατηγορία θεμάτων από το χώρο της Ζωολογίας. Τα περισσότερα θέματα αναφέρονται σε διάφορα ζώα ή πτηνά (Τίγρη, Δεινόσαυρος κ.λπ.).

Τέλος, συναντούμε κάποια θέματα με περιγραφικό χαρακτήρα που αναφέρονται γενικότερα στη φύση (Η γιορτή της Άνοιξης κ.λπ.). Η κατηγορία αυτή έχει μια σημαντική παρουσία στις Μ.Ε. (4,5%). Τα θέματα παρουσιάζονται συνήθως στις τέσσερις πρώτες σελίδες των εφημερίδων.

Ελάχιστη θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η παρουσία θεμάτων (1%) από το χώρο της Λαογραφίας και του λαϊκού πολιτισμού γενικότερα. Οι σελίδες των Μ.Ε. που προτιμούνται από τους μαθητές για την παρουσίαση αυτών των θεμάτων είναι κυρίως η δεύτερη και η τρίτη.

Πολύ μικρό χώρο καταλαμβάνουν στις Μ.Ε. και τα θέματα από την κατηγορία «Ιατρική». Πρόκειται κυρίως για κείμενα που αναφέρονται με μορφή εντολών στις βλαβερές συνέπειες του καπνίσματος ή στην αντιμετώπιση των κρυολογημάτων κ.λπ. Προφανώς δεν πρόκειται για πρωτότυπες εργασίες των μαθητών, ενώ τα θέματα παρουσιάζονται κυρίως στις τελευταίες σελίδες των εφημερίδων.

Μόνο δύο θέματα εντάσσονται στην κατηγορία «Μαθηματικά», τα οποία καταλαμβάνουν έναν πολύ μικρό χώρο στις Μ.Ε. (0,4 %). Τα θέματα παρουσιάζονται στις μεσαίες σελίδες των Μ.Ε.

Πίνακας 9. Επικαιρότητα και Ενημέρωση: Θέματα από τις κατηγορίες που εντάσσονται στην «Επικαιρότητα και Ενημέρωση» συναντιούνται 83 φορές στις 350 σελίδες των Μ.Ε. και καταλαμβάνουν το 21,6 % των παραπάνω σελίδων.

Κατηγορίες	N	%	Σ
Ταυτότητα Μ.Ε.	27	6,0	27×1
Σχολική Επικαιρότητα	8	1,7	2×1, 5×2, 3,4,6,7,8
Γενικά Θέματα	17	6,1	3×1, 10×2, 5×3, 4×4, 2×5, 2×6, 7, 2×9, 2×10, 11
Εγκυκλοπ. Γνώσεις	8	1,7	2×1, 2×2, 3×3, 4,5, 6,15
Παράξενα Γεγονότα	17	5,6	1,2×2, 2×3, 3×4, 3×6, 7,8, 2×9, 2×10, 11, 2×12, 18,19,29
Μικρ. Αγγελ.-Χρ. Οδηγίες	6	0,5	2,3×3,5,6
ΣΥΝΟΛΟ	83	21,6	

Μια σημαντική θέση στις Μ.Ε. κατέχει η ενότητα «Επικαιρότητα και Ενημέρωση» (21,6%). Μικρές δυσκολίες παρουσιάστηκαν στην κατάταξη των θεμάτων, ιδιαίτερα σε σχέση με τις κατηγορίες «Γενικά Θέματα», «Εγκυκλοπαιδικές Γνώσεις», «Παράξενα Γεγονότα». Τελικά στις «Εγκυκλοπαιδικές Γνώσεις» εντάξαμε θέματα που παρά το γενικό θεματικό χαρακτήρα τους, άμεση πηγή τους είναι διάφορες εγκυκλοπαίδειες. Στην τελευταία κατηγορία (Παράξενα Γεγονότα) χρησιμοποιήσαμε το χαρακτηρισμό που έδωσαν οι ίδιοι οι μαθητές.

Η ταυτότητα της Μ.Ε. δίνεται σε είκοσι έξι από τις σαράντα εφημερίδες (6%) και αυτό συμβαίνει στην πρώτη σελίδα των εφημερίδων. Στις υπόλοιπες Μ.Ε. υπάρχει μόνο ο τίτλος της εφημερίδας και συνήθως η τάξη που την εκδίδει. Στα στοιχεία της ταυτότητας συμπεριλαμβάνονται ο τίτλος, τα περιεχόμενα και τα ονόματα της συντακτικής ομάδας. Η ίδια πληρότητα των στοιχείων δεν παρου-

σιάζεται σε όλες τις εφημερίδες. Συχνά στην πρώτη σελίδα υπάρχει, επίσης, κάποιο σκίτσο ή εικόνα.

Μόνο σε οκτώ Μ.Ε. (1,7%) συναντούμε θέματα από τη Σχολική Επικαιρότητα, τα οποία παρουσιάζονται συνήθως στις πρώτες σελίδες των Μ.Ε. Τα θέματα αυτά αναφέρονται κυρίως στα προβλήματα του σχολείου (αυλή, καθαριότητα), διάφορες σχολικές δραστηριότητες (εκδρομές, γιορτές). Πρόκειται για κείμενα γραμμένα από τους ίδιους τους μαθητές, συχνά μετά από συζήτηση που προηγήθηκε στην τάξη.

Η πολύ περιορισμένη παρουσία θεμάτων από τη Σχολική Επικαιρότητα σε σύγκριση με τα Γενικά Θέματα (6,1%) και τα Παράξενα Γεγονότα (5,6%) δηλώνει προφανώς την έλλειψη καθοδήγησης που υπάρχει στους μαθητές, καθώς και την αδυναμία να παρουσιάσουν οι ίδιοι ανάλογα θέματα. Άλλωστε, εξετάζοντας τις Μ.Ε. που περιέχουν θέματα αυτής της κατηγορίας, διαπιστώνουμε ότι πρόκειται σχεδόν πάντα για εκδόσεις που έγιναν από ολόκληρη την τάξη με τη συμμετοχή του δασκάλου.

Ο χώρος που καταλαμβάνει η συγκεκριμένη κατηγορία είναι αρκετά σημαντικός (6,1%) και τα θέματα παρουσιάζονται κατεξοχήν στις πρώτες σελίδες των Μ.Ε.

Στην κατηγορία «Εγκυκλοπαιδικές Γνώσεις» επισημαίνεται ευκολότερα η αναγωγή των θεμάτων σε εγκυκλοπαίδειες και βιβλία γνώσεων. Το ποσοστό που καταλαμβάνουν τα θέματα αυτής της κατηγορίας είναι σχετικά μικρό (1,7%) και παρουσιάζονται κυρίως στις πρώτες σελίδες των Μ.Ε.

Ανάλογη διαδικασία φαίνεται να ακολουθείται και στην κατηγορία «Παράξενα γεγονότα», όπου έχουμε μερικές φορές ακόμη και φωτοτυπημένες σελίδες με διάφορα ρεκόρ και περίεργα του κόσμου. Η παρουσία της κατηγορίας αυτής στις Μ.Ε. είναι αρκετά σημαντική (5,6%) και τα θέματα εμφανίζονται σε όλες τις σελίδες.

Στην ενότητα «Επικαιρότητα και Ενημέρωση» εντάξαμε και την κατηγορία «Μικρές Αγγελίες - Χρήσιμες Οδηγίες», η οποία έχει μια σχετικά περιορισμένη παρουσία στις Μ.Ε. (0,5%). Τα θέματα αναφέρονται σε «χρήσιμα τηλέφωνα», σε διάφορες εκκλήσεις, προτροπές και διαφημίσεις. Οι σελίδες που προτιμούνται για την παρουσίαση των θεμάτων είναι συνήθως οι τελευταίες.

Συνοψίζοντας παρατηρεί κανείς ότι παρά τη σημαντική θέση που κατέχει η γενική κατηγορία «Επικαιρότητα και Ενημέρωση» στις Μ.Ε., εντούτοις η δημιουργική προσφορά των μαθητών είναι πολύ περιορισμένη, αφού συχνά τα διάφορα κείμενα αποτελούν αντιγραφές από βιβλία γνώσεων και εγκυκλοπαίδειες. Η αδυναμία αυτή έγινε ιδιαίτερα σαφής από τη μικρή παρουσία της δεύτερης κατηγορίας (Σχολική Επικαιρότητα), στην οποία η αυτενέργεια των μαθητών ήταν επιβεβλημένη.

Πίνακας 10. Εικόνα: Θέματα από τις κατηγορίες που εντάσσονται στην «Εικόνα» εμφανίζονται συνολικά 31 φορές στις Μ.Ε. και καταλαμβάνουν το 5,8% από το σύνολο των 350 σελίδων που εξετάσαμε.

Κατηγορίες	N	%	Σ
Ζωγραφική	10	1,1	3×1, 3×4, 5,9,14
Σκίτσα	10	1,4	5×1,2,3,4×4,6,17
Κόμικς	11	3,3	1,2,2×3,2×4,2×5,6,7,8,11,22,23,24,25
ΣΥΝΟΛΟ	31	5,8	

Στην ενότητα «Εικόνα» εντάξαμε τρεις επιμέρους κατηγορίες, τη Ζωγραφική, τα Σκίτσα και τα Κόμικς. Η Ζωγραφική καταλαμβάνει ένα μικρό ποσοστό (1,1%) και εντοπίζεται σε διάφορες σελίδες των Μ.Ε., με θέματα κυρίως από το φυσικό περιβάλλον. Σε κάποιες περιπτώσεις δίνεται εντολή να ζωγραφίσουν οι αναγνώστες της Μ.Ε. θέματα δικής τους επιλογής. Οι ζωγραφιές και στις δυο περιπτώσεις είναι ασπρόμαυρες.

Ανάλογη θέση με τη Ζωγραφική κατέχουν στις Μ.Ε. και τα διάφορα Σκίτσα, (1,4%) που παρουσιάζονται όμως συχνότερα στην πρώτη σελίδα των εφημερίδων. Τα Σκίτσα αναφέρονται συνήθως στον τίτλο της Μ.Ε. και μόνο σε δύο από τις δέκα περιπτώσεις είναι έγχρωμα.

Από τις τρεις κατηγορίες, περισσότερο χώρο στις Μ.Ε. καταλαμβάνει η κατηγορία των Κόμικς (3,3%). Συμβαίνει, μάλιστα, σε μία εφημερίδα να υπάρχουν τέσσερις ολόκληρες σελίδες με Κόμικς.

Σε όλες τις περιπτώσεις πρόκειται για φωτοτυπημένες σελίδες διάφορων περιοδικών με ποικίλο περιεχόμενο. Για την παρουσίαση του θέματος προτιμούνται οι μεσαίες σελίδες των Μ.Ε.

Συμπερασματικά, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα αρνητικό φαινόμενο το γεγονός ότι τα Κόμικς καταλαμβάνουν περισσότερο χώρο στις Μ.Ε. από το χώρο που καταλαμβάνει η Ζωγραφική. Από τις Μ.Ε. απουσιάζει, επίσης, η έγχρωμη εικονογράφηση, στοιχείο απαραίτητο τουλάχιστον για τις Μ.Ε. των μικρότερων τάξεων.

Πίνακας 11. Ελεύθερος Χρόνος: Θέματα από τις κατηγορίες που εντάσσονται στον «Ελεύθερο Χρόνο» συναντιούνται 52 φορές στις Μ.Ε. που εξετάσαμε και καταλαμβάνουν το 13,5% από το σύνολο των 350 σελίδων.

Κατηγορίες	N	%	Σ
Βιβλία	10	2,1	2,3×3,3×4,5,9,12,13,15,17
Μουσική	4	1,9	2×5,12,13,2×14,15
Κινηματογρ.	4	1,4	3,4,5,9,16,17
Διαγων.-Συλλογές	3	0,4	3,6,15
Παιχνίδι	7	1,9	1,2,2×3,4,5,6,7,13
Κατασκευές	2	0,3	2×2
Μαγειρική	13	3,6	1,2,3,3×4,2×5,6,8,11,15,16,17,28
Αισθητική	1	0,2	12
Ωροσκόπιο	8	1,7	2×2, 2×3, 4,2×5,14
ΣΥΝΟΛΟ	52	13,5	

Μια σημαντική θέση κατέχει στις Μ.Ε. η ενότητα «Ελεύθερος Χρόνος» (13,5%), η οποία περιλαμβάνει τις κατηγορίες «Βιβλία», «Μουσική», «Κινηματογράφος», «Διαγωνισμοί-Συλλογές», «Παιχνίδι», «Κατασκευές», «Μαγειρική», «Αισθητική», «Ωροσκόπιο».

Η κατηγορία «Βιβλία» συναντάται μόνο σε δέκα Μ.Ε. και ο χώρος που καταλαμβάνει είναι αρκετά περιορισμένος (2,1%). Συνήθως γίνονται προτάσεις για διάφορα παιδικά βιβλία ή παρουσιάζονται κάποιοι συγγραφείς από το χώρο της παιδικής λογοτε-

χνίας. Η κατηγορία αυτή παρουσιάζεται κατεξοχήν στις μεσαίες σελίδες των Μ.Ε.

Η «Μουσική», παρόλο που ως θέμα εμφανίζεται μόνο σε τέσσερις Μ.Ε., κατέχει εντούτοις σ' αυτές μια σημαντική θέση (1,9%). Αυτό συμβαίνει, γιατί στις συγκεκριμένες εφημερίδες το θέμα καταλαμβάνει από μία έως και τρεις σελίδες. Όλες αυτές οι εφημερίδες είναι πολυσέλιδες. Συνήθως παρουσιάζονται διάφορα ξένα τραγούδια. Για την παρουσία του θέματος προτιμούνται οι τελευταίες σελίδες των Μ.Ε.

Στα θέματα της κατηγορίας «Κινηματογράφος» (1,4%) περιλαμβάνονται κάποιες προτάσεις για διάφορες κινηματογραφικές ταινίες ή παρουσιάζονται γνωστοί ηθοποιοί. Τα θέματα και στην περίπτωση αυτή παρουσιάζονται στις τελευταίες σελίδες των Μ.Ε.

Μικρή παρουσία (0,4%) έχει και η κατηγορία «Διαγωνισμοί-Συλλογές» και περιλαμβάνει θέματα, όπως έκθεση γραμματισμών, διαγωνισμοί με δώρα κ.λπ.

Η κατηγορία «Παιχνίδι» (1,9%) χαρακτηρίζεται από θεματική ποικιλία. Υπάρχουν διάφορες περιγραφές παιχνιδιών, παιχνίδια με υπολογιστές ή με σχηματικές παραστάσεις. Συνήθως πρόκειται για κείμενα που έχουν τη μορφή εντολής.

Τα θέματα της κατηγορίας «Κατασκευές» (0,3%) έχουν αντληθεί κυρίως από το θρησκευτικό εορτολόγιο.

Ιδιαίτερα σημαντική θέση στις Μ.Ε. κατέχει η κατηγορία «Μαγειρική-Ζαχαροπλαστική» (3,6%). Βέβαια το μεγαλύτερο μέρος καλύπτεται από συνταγές Ζαχαροπλαστικής και Μαγειρικής. Δίνονται συνταγές για διάφορα είδη Ζαχαροπλαστικής και διατυπώνονται προτάσεις για το μενού ολόκληρης της εβδομάδας. Τα θέματα αυτής της κατηγορίας συναντιούνται σε Μ.Ε. που εκδίδουν τόσο ομάδες κοριτσιών, όσο και ομάδες αγοριών. Οι σελίδες των Μ.Ε., στις οποίες οι μαθητές παρουσιάζουν τα θέματα της συγκεκριμένης κατηγορίας, είναι συνήθως οι μεσαίες.

Η κατηγορία «Ωροσκόπιο» (1,7%) συναντάται σε οκτώ Μ.Ε. και τα θέματα αναφέρονται είτε σε ετήσιες προβλέψεις ή σε συγκεκριμένα ζώδια με ανάλογη σχηματική παράσταση.

Τέλος, η «Αισθητική» έχει μια ελάχιστη παρουσία στις Μ.Ε. (0,2%) με αποκλειστικό αναγνωστικό κοινό τα κορίτσια. Και στις

περιπτώσεις αυτές προτιμούνται οι μεσαίες και τελευταίες σελίδες των Μ.Ε.

Η βασική παρατήρηση σχετικά με την παραπάνω ενότητα αφορά την πολύ περιορισμένη παρουσίαση παιδικών βιβλίων, σε αντίθεση, για παράδειγμα, με τη θέση που κατέχει στις Μ.Ε. η κατηγορία «Μαγειρική - Ζαχαροπλαστική».

Πίνακας 12. Λογοτεχνία: Θέματα από τις κατηγορίες που εντάσσονται στη «Λογοτεχνία» παρουσιάζονται 33 φορές στις 350 σελίδες των Μ.Ε. που εξετάσαμε και καταλαμβάνουν το 11,7% των παραπάνω σελίδων.

Κατηγορίες	N	%	Σ
Ποίηση	14	3,2	1,4×2,3,2×4, 4×5,8,9,13,14,30
Παραμύθι	12	5,3	2×1,3×2,3×3,2×4,5,6,7,2×8,9,10,11,20,21
Έκθεση	7	3,2	2×1,2×2,4,3×3,5,7,2×8,9,10,12,13
ΣΥΝΟΛΟ	33	11,7	

Στην ενότητα Λογοτεχνία συμπεριλάβαμε τρεις κατηγορίες, την Ποίηση, το Παραμύθι και την Έκθεση.

Η Ποίηση κατέχει μια ικανοποιητική θέση στις Μ.Ε. (3,2%) και τα θέματα εκτίθενται κυρίως στις μεσαίες σελίδες. Το όνομα του ποιητή αναφέρεται μόνο σε λίγες περιπτώσεις, πράγμα που σημαίνει ότι συχνά δυσκολευόμαστε να αναγνωρίσουμε αν το ποίημα αποτελεί προσωπική δημιουργία του μαθητή. Τα θέματα των ποιημάτων αναφέρονται κυρίως στο φυσικό και σχολικό περιβάλλον. Τα ποιήματα είναι συνήθως δίστιχα ή τετράστιχα και χαρακτηρίζονται από ομοιοκαταληξία.

Σχετικά μεγαλύτερος είναι ο χώρος που καταλαμβάνει η κατηγορία «Παραμύθι» (5,3%), παρά τη μικρότερη συχνότητα που εμφανίζεται στις Μ.Ε. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα κείμενα έχουν μεγαλύτερο μέγεθος. Συχνά, μάλιστα, τα διάφορα παραμύθια δεν ολοκληρώνονται σε μία Μ.Ε., αλλά συνεχίζονται και στα επόμενα τεύχη. Σε ελάχιστες περιπτώσεις αναφέρεται το όνομα του συγγραφέα. Από το περιεχόμενο διαφαίνεται, επίσης, ότι στα συγκεκριμένα

κριμένα παραμύθια δεν καταγράφεται από τους μαθητές η προφορική παράδοση του λαού μας, αλλά πρόκειται για απλή αντιγραφή και παρουσίαση έτοιμων κειμένων. Μερικές φορές οι εκδότες προσδιορίζουν το αναγνωστικό κοινό των διαφόρων παραμυθιών.

Στην κατηγορία Έκθεση (3,2%) εντάξαμε κυρίως τις εργασίες των μαθητών που γίνονται στα πλαίσια του μαθήματος της Γλώσσας και ιδιαίτερα του «Σκέφτομαι και γράφω». Τα θέματα παρουσιάζονται σε διάφορες σελίδες και εμφανίζουν ποικίλο περιεχόμενο.

Η αναφορά των δημιουργών τουλάχιστον στην Ποίηση, καθώς και η παράρμηση των μαθητών να πλάσσουν και δικούς τους μύθους είναι ζητήματα που πρέπει ίσως να απασχολήσουν τους εκδότες των Μ.Ε.

Πίνακας 13. Αθλητισμός: Στις 350 σελίδες των Μ.Ε. θέματα από τις κατηγορίες που εντάσσονται στον «Αθλητισμό» παρουσιάζονται 13 φορές και καταλαμβάνουν το 5,3% του συνολικού αριθμού των παραπάνω σελίδων.

Κατηγορίες	N	%	Σ
Ποδόσφαιρο	6	2,0	5,2×6,7,8,12,14,15
Μπάσκετ	2	0,3	4,5,6
Άλλα Αθλ.	1	0,5	10,11
Αθλητ. Ενημερ.	4	2,5	2,3,4,10,18,19,20,21,22,23
ΣΥΝΟΛΟ	13	5,3	

Σχετικά μικρός (5,3%) εμφανίζεται ο χώρος που καταλαμβάνει η ενότητα «Αθλητισμός» στις Μ.Ε. Αυτό οφείλεται προφανώς στο γεγονός ότι στις Μ.Ε. που εκδίδουν κορίτσια δεν παρουσιάζονται σχεδόν καθόλου θέματα από τον αθλητικό τομέα.

Ξεχωρίζει η κατηγορία «Ποδόσφαιρο» (2%), με αποτελέσματα αγώνων εθνικών πρωταθλημάτων ή αναφορά στο παγκόσμιο κύπελλο της Ιταλίας. Συχνά τα κείμενα συνοδεύονται από φωτοτυπημένες φωτογραφίες παικτών ή σταδίων.

Εντύπωση προκαλεί η μικρή παρουσία του μπάσκετ (0,3%) καθώς και των άλλων αθλημάτων (0,5%).

Στην κατηγορία «Αθλητική ενημέρωση» (2.5%) εντάσσονται κυρίως διάφορα αθλητικά κουίζ ή και ρεκόρ Ελλήνων και ξένων αθλητών. Τα θέματα των παραπάνω κατηγοριών παρουσιάζονται κατεξοχήν στις τρεις τελευταίες σελίδες των Μ.Ε.

Πίνακας 14. Γλωσσικά παιχνίδια: Τα θέματα των κατηγοριών που εντάσσονται στα «Γλωσσικά Παιχνίδια», παρουσιάζονται 26 φορές στις 350 σελίδες των Μ.Ε. που εξετάσαμε και καταλαμβάνουν το 3,9% των παραπάνω σελίδων.

Κατηγορίες	N	%	Σ
Γλωσσοδέτες	9	1,7	2×2,3,2×4,5,2×7,12,13,15
Μαγικές Εικόνες	6	1,1	3,4,2×6,9,10,19
Παροιμίες	11	1,1	2×2, 3×3,4,3×7,11,26,27
ΣΥΝΟΛΟ	26	3,9	

Στην ενότητα «Γλωσσικά Παιχνίδια» εντάξαμε τις κατηγορίες «Γλωσσοδέτες», «Μαγικές Εικόνες» και «Παροιμίες».

Το μεγαλύτερο χώρο από τις τρεις κατηγορίες καταλαμβάνουν οι Γλωσσοδέτες (1,7%). Υπάρχουν σε εννέα Μ.Ε. και καλύπτουν μέχρι και δύο σελίδες από την ίδια εφημερίδα.

Οι Μαγικές Εικόνες έχουν (1,1%) συνήθως διαλογική μορφή και ζητείται από τους αναγνώστες συγκεκριμένη απάντηση.

Μόνο σε μία Μ.Ε., που αποτελείται από τριάντα σελίδες, υπάρχουν δύο ολόκληρες σελίδες με Παροιμίες. Διαφορετικά ο χώρος που καταλαμβάνουν αυτές είναι πολύ μικρότερος. Οι Παροιμίες (1,1%), όπως και οι δύο προηγούμενες κατηγορίες, παρουσιάζονται κυρίως μετά τις μεσαίες σελίδες των Μ.Ε.

Πίνακας 15. Πνευματικά Παιχνίδια - Διασκέδαση: Θέματα από τις κατηγορίες που εντάσσονται στα «Πνευματικά Παιχνίδια - Διασκέδαση» παρουσιάζονται 117 φορές στις 350 σελίδες των Μ.Ε. που εξετάσαμε και καταλαμβάνουν το 29,5% των παραπάνω σελίδων.

Κατηγορίες	N	%	Σ
Ανέκδοτα	33	8,3	3×1, 7×2, 9×3, 4×4, 3×5, 2×6, 7×7, 4×8, 2×10, 3×11, 12, 13, 16, 19
Γελοιογραφίες	5	1,4	1, 3, 7, 14, 20, 25
Αινίγματα	30	5,0	8×2, 4×3, 5×4, 4×5, 6, 2×7, 8, 10, 11, 12, 19
Σπαζοκεφαλιές	11	4,2	2×2, 3, 2×4, 6, 7, 3×8, 2×9, 11, 12, 14, 15, 17
Κουίζ	2	1,0	4, 7, 8, 9
Σταυρόλεξα	18	6,3	3×1, 2×2, 3×3, 4×4, 5×6, 2×8, 9, 10, 3×11, 12, 13, 14, 18
Ακροστιχίδες	12	2,3	3×1, 1×2, 4×3, 3×4, 7, 8, 11
Σκαλίτσα	6	1,0	2, 2×3, 4, 5, 13
ΣΥΝΟΛΟ	117	29,5	

Η ενότητα που έχει, με ποσοστό 29,5%, τη σημαντικότερη παρουσία στις Μ.Ε. είναι τα «Πνευματικά Παιχνίδια - Διασκέδαση». Περιλαμβάνει τις κατηγορίες «Ανέκδοτα», «Γελοιογραφίες», «Αινίγματα», «Σπαζοκεφαλιές», «Κουίζ», «Σταυρόλεξα», «Ακροστιχίδες», «Σκαλίτσα».

Τα Ανέκδοτα καταλαμβάνουν, ως ανεξάρτητη κατηγορία, το μεγαλύτερο χώρο στις Μ.Ε. (8,3%). Η κατηγορία αυτή συναντάται στις τριάντα τρεις από τις σαράντα Μ.Ε. Μάλιστα υπάρχουν Μ.Ε. που διαθέτουν έως και τέσσερις ολόκληρες σελίδες με Ανέκδοτα. Η κατηγορία αυτή παρουσιάζεται συνήθως σ' όλες τις σελίδες των Μ.Ε. και κατά προτίμηση στις μεσαίες. Συχνά τα ίδια Ανέκδοτα τα βρίσκουμε σε περισσότερες Μ.Ε.

Σχετικά μικρή παρουσία (1,4%) κατέχουν στις Μ.Ε. οι Γελοιογραφίες, που πολλές φορές είναι διάφορα φωτοτυπημένα κείμενα.

Αντίθετα τα Αινίγματα κατέχουν μια σημαντική θέση (5%) και μερικές φορές καλύπτουν δύο ολόκληρες σελίδες από την ίδια Μ.Ε. Και στην περίπτωση αυτή δεν επιλέγονται για την παρουσίαση του θέματος κάποιες συγκεκριμένες σελίδες. Οι απαντήσεις στα διάφο-

ρα Ανέκδοτα δίνονται σπάνια, συνήθως στην τελευταία σελίδα των Μ.Ε.

Συχνά για τις Σπαζοκεφαλιές (4,2%) χρησιμοποιείται κάποιος ειδικός τίτλος, όπως «Διασκεδάζοντας ακονίζετε το μυαλό σας» κ.λπ. Κάποιες φορές, μάλιστα, τα κείμενα έχουν φωτοτυπηθεί από το βιβλίο της Γλώσσας.

Το Κουίζ (1%) έχει συνήθως ιστορικό ή μουσικό περιεχόμενο και, όπως και η προηγούμενη κατηγορία, παρουσιάζεται στις τελευταίες σελίδες των Μ.Ε.

Σημαντική θέση από άποψη χώρου (6,5%) καταλαμβάνουν στις Μ.Ε. τα Σταυρόλεξα, τα οποία συχνά είναι φωτοτυπημένα από διάφορα βιβλία και περιοδικά. Τα Σταυρόλεξα καλύπτουν έως και τρεις σελίδες από την ίδια εφημερίδα.

Οι Ακροστιχίδες (2,3%) καταλαμβάνουν μικρότερο χώρο από τα Σταυρόλεξα και παρουσιάζονται σε όλες τις σελίδες των Μ.Ε.

Ακόμη μικρότερη είναι η παρουσία της Σκαλίτσας (1%) που εμφανίζεται σε έξι Μ.Ε., κυρίως στις μεσαίες σελίδες.

Εκείνο που γίνεται σαφές από την παρουσίαση της παραπάνω ενότητας, είναι ότι οι μαθητές βρίσκουν προφανώς για τα θέματα αυτών των κατηγοριών μια εύκολη πρόσβαση σε διάφορα βιβλία γνώσεων και πνευματικών παιχνιδιών.

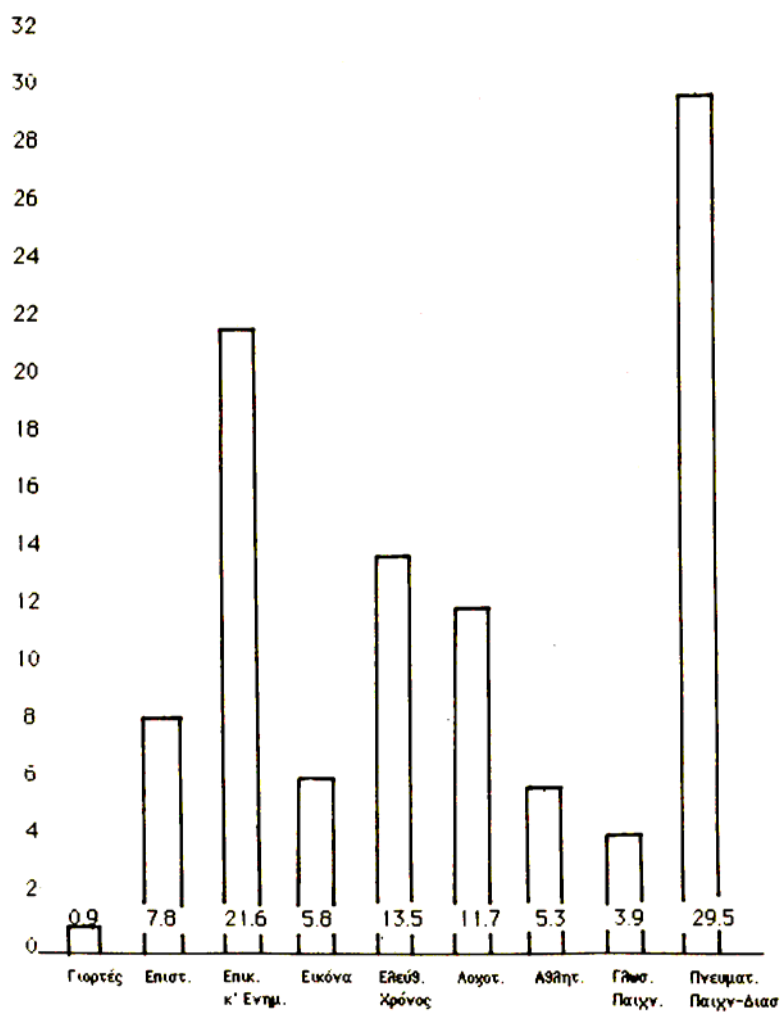
Από την παραπάνω ποσοτική ανάλυση προκύπτει ότι οι κατηγορίες των θεμάτων που καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο χώρο στις Μ.Ε., αναφέρονται κυρίως σε θέματα με ψυχαγωγικό περιεχόμενο (Ελεύθερος Χρόνος, Αθλητισμός, Γλωσσικά Παιχνίδια, Πνευματικά Παιχνίδια). Πρόκειται στην ουσία για κατηγορίες θεμάτων που δεν απαιτούν κάποια ειδική προεργασία και που περιλαμβάνονται σε διάφορα βιβλία με ανάλογο περιεχόμενο. Οι υπόλοιπες κατηγορίες καταλαμβάνουν αισθητά μικρότερα ποσοστά με εξαίρεση, ίσως, την κατηγορία «Επικαιρότητα και Ενημέρωση», στην οποία όμως εντάξαμε και πολλά κείμενα (Παράξενα Γεγονότα, Εγκυκλοπαιδικές Γνώσεις), που δεν προϋποθέτουν κάποια δημιουργική συμμετοχή των μαθητών.

Για τις κατηγορίες των θεμάτων που καταλαμβάνουν μια σημαντική θέση στις Μ.Ε., είναι αναγκαίο να προηγείται μια διαλογική συζήτηση στην τάξη. Αυτό, σύμφωνα με τις διαδικασίες που εκ-

δίδονται σήμερα οι Μ.Ε., γίνεται σε ελάχιστες περιπτώσεις, με συνέπεια οι μαθητές να αναζητούν εύκολες και έτοιμες λύσεις και να προσαρμόζουν σ' αυτές τη θεματική της Μ.Ε.

Αναφορικά με τις σελίδες που παρουσιάζονται τα διάφορα θέματα, θα μπορούσε να διακρίνει κανείς μια ομοιότητα με άλλα έντυπα, στα οποία στις πρώτες σελίδες υπάρχουν θέματα με γενικότερο ενδιαφέρον και ακολουθούν στις τελευταίες σελίδες θέματα με καθαρά ψυχαγωγικό περιεχόμενο.

ΣΥΝΟΨΗ ΠΙΝΑΚΩΝ ΤΗΣ ΠΟΣΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

5.2. Ποιοτική Ανάλυση

Στόχος της συγκεκριμένης έρευνας, που έχει άλλωστε το χαρακτήρα μιας έρευνας-πιλότου, δεν είναι η πλήρης και λεπτομερής ποιοτική ανάλυση των δεδομένων, αλλά η παρουσίαση των σημαντικότερων τάσεων που εμφανίζει το συγκεκριμένο θέμα. Το πρώτο άλλωστε θα απαιτούσε εκτός των άλλων και έναν ευρύτερο χρονικό σχεδιασμό.

Έτσι, θα περιοριστούμε να εξετάσουμε καταρχήν σε ποιο βαθμό τα κείμενα των Μ.Ε. αποτελούν πρωτότυπες εργασίες των μαθητών ή πρόκειται για απλή αντιγραφή και αναπαραγωγή άλλων κειμένων. Θα αναφερθούμε, επίσης, στην πρωτοτυπία που χαρακτηρίζει τα θέματα των Μ.Ε. Τέλος, θα εξετάσουμε την ορθογραφία, καθώς και τη νοηματική διατύπωση των κειμένων, ιδιαίτερα στις πρωτότυπες εργασίες των μαθητών.

5.2.1. Πρωτότυπη Παραγωγή Κειμένων από τους Μαθητές

Πίνακας 16

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΜΕ ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ	ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ	ΜΗ ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ
1. ΓΙΟΡΤΕΣ α) Θρησκευτ. β) Εθν.	2 2	2 2	0 0
2. ΕΠΙΣΤΗΜΗ α) Ιστορία β) Γεωγραφία-Φυσιогν. γ) Λαογραφία	7 13 5	2 7 5	5 6 0
3. ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ κ' α) Ταυτότητα Μ.Ε. ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ β) Σχολική Επικαιρ. γ) Γενικά Θέματα	27 8 16	5 8 8	22 0 8
4. ΕΙΚΟΝΑ α) Ζωγραφική β) Σκίτσα	10 10	10 6	0 4
5. ΕΛΕΥΘ. ΧΡΟΝΟΣ α) Βιβλία β) Παιχνίδι	10 7	5 3	5 4
6. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ α) Ποίηση β) Έκθεση	14 7	2 6	12 1
7. ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ α) Ποδόσφαιρο β) Μπάσκετ γ) Αθλητ. Ενημερ.	6 2 4	2 1 1	4 1 3
ΣΥΝΟΛΟ	150	77	73

Όπως μπορεί να διαπιστώσει κανείς, υπάρχουν μερικές κατηγορίες, τα θέματα των οποίων δεν εμφανίζουν καμιά πρωτοτυπία. Πρόκειται, δηλαδή, για απλή αντιγραφή άλλων κειμένων. Παρατηρούμε, επίσης, ότι και στις υπόλοιπες κατηγορίες υπάρχει μια διαφοροποίηση στο βαθμό που καθεμία από αυτές αποτελείται από πρωτότυπες ή όχι εργασίες.

Έτσι στην ενότητα «Γιορτές» όλα τα θέματα που παρουσιάζον-

ται και από τις δύο κατηγορίες (Θρησκευτικές - Εθνικές γιορτές) είναι πρωτότυπες εργασίες των μαθητών.

Αντίθετα από την ενότητα «Επιστήμη» λείπει πλήρως η πρωτοτυπία στις κατηγορίες «Ιατρική» και «Μαθηματικά» και εμφανίζεται με διαφορετικά ποσοστά στις άλλες τρεις κατηγορίες (Ιστορία, Γεωγραφία - Φυσιογνωσία, Λαογραφία).

Βέβαια για τις δυο πρώτες κατηγορίες κάτι τέτοιο είναι αναμενόμενο, αφού είναι αρκετά δύσκολο οι μαθητές αυτής της ηλικίας να διαπραγματευτούν πρωτότυπα θέματα που να αναφέρονται σ' αυτές τις επιστήμες.

Απόλυτη πρωτοτυπία χαρακτηρίζει τα θέματα από το χώρο της Λαογραφίας και αυτό, γιατί παρουσιάζονται συνήθως διάφορα τοπικά έθιμα.

Σχεδόν κατά το ήμισυ χαρακτηρίζονται από πρωτοτυπία τα θέματα της κατηγορίας «Γεωγραφία - Φυσιογνωσία», ποσοστό που στην περίπτωση της «Ιστορίας» είναι σημαντικά μικρότερο. Και στις δύο κατηγορίες υπάρχουν αρκετά επίκαιρα θέματα με τοπικό ενδιαφέρον. Βέβαια με το χαρακτηρισμό της πρωτοτυπίας – και αυτό ισχύει τόσο για τα ιστορικά θέματα, όσο και γενικότερα – δεν εννοούμε ότι οι μαθητές δεν ανατρέχουν και δε συμβουλεύονται διάφορες πηγές, αλλά περισσότερο ότι η τελική σύνθεση και επεξεργασία των κειμένων έγινε από τους ίδιους και φέρνει συνεπώς η εργασία, κατά κάποιον τρόπο, την προσωπική τους ταυτότητα.

Μόνο σε τρεις επιμέρους κατηγορίες (Ταυτότητα Μ.Ε., Σχολική Επικαιρότητα, Γενικά Θέματα) περιορίζονται και στην ενότητα «Επικαιρότητα και Ενημέρωση» τα πρωτότυπα κείμενα των μαθητών. Στην περίπτωση της Ταυτότητας της Μ.Ε., η πρωτοτυπία δεν αφορά τον τίτλο της εφημερίδας ή τα ονόματα της συντακτικής επιτροπής, αλλά συνήθως το χαιρετισμό που απευθύνουν οι εκδότες στους αναγνώστες της Μ.Ε.

Αντίθετα όλα τα θέματα από την κατηγορία «Σχολική Επικαιρότητα» χαρακτηρίζονται από πρωτοτυπία και είναι εργασίες που αναφέρονται κυρίως στο άμεσο σχολικό περιβάλλον (Καθαριότητα σχολείου, αυλή, γυμναστήριο κ.λπ.).

Αρκετά σημαντικό είναι το ποσοστό πρωτοτυπίας και στην κατηγορία «Γενικά Θέματα». Βέβαια για πολλά από τα θέματα αυτά

έχουν χρησιμοποιηθεί διάφορες πηγές. Το τελικό κείμενο, εντούτοις, έχει διαμορφωθεί από τους ίδιους τους μαθητές, σε αντίθεση με την κατηγορία «Εγκυκλοπαιδικές Γνώσεις», όπου διαφαίνεται χωρίς δυσκολία η απόλυτη μεταφορά άλλων κειμένων.

Στην ενότητα «Εικόνα» απόλυτη πρωτοτυπία εντοπίζεται μόνο στην κατηγορία «Ζωγραφική». Αφορά διάφορες ζωγραφίες των μαθητών, σχεδόν πάντα άχρωμες, καθώς και διάφορες εντολές που δίνονται στους αναγνώστες για να ζωγραφίσουν κάποια θέματα. Αποδέκτες στην περίπτωση αυτή είναι κυρίως μαθητές από τις μικρότερες τάξεις.

Στην κατηγορία «Σκίτσα», η πρωτοτυπία περιορίζεται περίπου στα μισά θέματα. Παρουσιάζονται συχνά θέματα επηρεασμένα από τον τίτλο της Μ.Ε. Τα υπόλοιπα Σκίτσα είναι φωτοτυπημένα, όπως συμβαίνει και με την κατηγορία «Κόμικς».

Σημαντικά περιορισμένη εμφανίζεται η πρωτοτυπία και στα κείμενα της ενότητας «Ελεύθερος Χρόνος», αφού από τις εννέα κατηγορίες μόνο σε δύο (Βιβλία, Παιχνίδι) συναντάμε πρωτότυπες εργασίες.

Στην κατηγορία «Βιβλία» η πρωτοτυπία επισημαίνεται, κατεξοχήν, σε μια μορφή σχολιασμού και βιβλιοπαρουσίασης που συνοδεύει τα διάφορα βιβλία ή σε κάποιες γενικότερες οδηγίες που δίνονται στο αναγνωστικό κοινό.

Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με την κατηγορία «Παιχνίδι». Οι μαθητές παρουσιάζουν οι ίδιοι τον τρόπο που παίζονται διάφορα παιχνίδια.

Από την ενότητα «Λογοτεχνία» πρωτοτυπία υπάρχει στην «Ποίηση» και την «Έκθεση». Στην «Ποίηση» η προσωπική δημιουργία των μαθητών εντοπίζεται στην παρουσίαση κάποιων ποιημάτων με εθνικό ή σχολικό περιεχόμενο. Τα ποιήματα αυτά έχουν ομοιοκαταληξία και αποτελούνται από μικρές ολιγόστιχες στροφές.

Αντίθετα, μεγαλύτερη πρωτοτυπία χαρακτηρίζει την κατηγορία «Έκθεση». Συχνά τα θέματα αυτής της κατηγορίας είναι θέματα που διαπραγματεύθηκαν οι μαθητές σε γλωσσικά μαθήματα.

Η τελευταία ενότητα που περιέχει πρωτότυπες εργασίες είναι ο «Αθλητισμός». Και στις τρεις κατηγορίες τα θέματα που χαρακτηρίζονται από πρωτοτυπία είναι σχετικά λίγα. Τα θέματα ανα-

φέρονται συνήθως σε διάφορα επίκαιρα αθλητικά γεγονότα τοπικού, εθνικού ή και παγκόσμιου χαρακτήρα.

Τόσο από την ενότητα «Γλωσσικά Παιχνίδια», όσο και από την ενότητα «Πνευματικά Παιχνίδια - Διασκέδαση» απουσιάζει από τις εργασίες των μαθητών κάθε πρωτοτυπία. Τα θέματα αυτά είναι αντιγραμμένα από διάφορα εξωσχολικά βιβλία και εγκυκλοπαίδειες.

Ανακεφαλαιώνοντας, διαπιστώνουμε ότι το ποσοστό που καταλαμβάνουν τα θέματα των Μ.Ε. που εμφανίζουν πρωτοτυπία, ανέρχεται μόλις στο 20% (77 θέματα) από το γενικό σύνολο των θεμάτων που ανέρχονται σε 389 και που παρουσιάζονται στο σύνολο των 350 σελίδων των Μ.Ε. που μελετήσαμε. Το ποσοστό αυτό είναι ανεπιθύλακτα πολύ μικρό. Σε ενότητες που καταλαμβάνουν πολλές σελίδες στις Μ.Ε., δεν υπάρχουν καθόλου πρωτότυπα θέματα, ενώ σε άλλες κατηγορίες το ποσοστό της πρωτοτυπίας περιορίζεται σημαντικά, παρά τα μεγάλα περιθώρια που υπάρχουν για αυτόνομη παραγωγή από τους μαθητές.

5.2.2. Πρωτοτυπία στα Θέματα των Μαθητικών Εφημερίδων

Κρίνοντας από τα διάφορα θέματα που παρουσιάζονται στις Μ.Ε., διαπιστώνουμε ότι συχνά λείπουν από αυτά τόσο η πρωτοτυπία στη σύλληψη, όσο και το ενδιαφέρον που μπορούν ενδεχομένως να προκαλέσουν στο αναγνωστικό κοινό. Αυτό συμβαίνει και στις περιπτώσεις, που τα θέματα των Μ.Ε. είναι πρωτότυπες εργασίες των μαθητών, καθώς και σ' εκείνες που αυτά αποτελούν απλή αναπαραγωγή κάποιων κειμένων.

Έτσι στην ενότητα «Γιορτές» τα θέματα έχουν ένα γενικό και κλασικό χαρακτήρα (Έρχονται Χριστούγεννα, Έρχονται Απόκριες), χωρίς να παρουσιάζονται κάποιες ειδικότερες διαστάσεις των θεμάτων, οι οποίες ενδεχομένως θα ενδιέφεραν περισσότερο το μαθητικό αναγνωστικό κοινό.

Στην κατηγορία «Ιστορία» παρατηρείται γενικότερα μια ανομοιομορφία στα θέματα που παρουσιάζονται στις Μ.Ε. Έτσι, ενώ υπάρχουν κάποια θέματα επηρεασμένα από την επικαιρότητα (Ολυμπιακοί αγώνες) ή με τοπικό περιεχόμενο (Ζωσιμάδες, Ζ. Κα-

πλάνης), υπάρχουν και άλλα, με εντελώς διαφορετικό περιεχόμενο και που προφανώς βρίσκονται έξω από τα ενδιαφέροντα των μαθητών-αναγνωστών της Μ.Ε. (Η οργάνωση της διακυβέρνησης των Παλαιών Ρώσων, Η κάθοδος των Δωριέων κ.λπ.).

Παρόμοια ανομοιομορφία και ποικιλία χαρακτηρίζει και τα θέματα από την κατηγορία «Γεωγραφία - Φυσιογνωσία». Στην κατηγορία αυτή υπάρχουν πολλά θέματα με καθαρά γεωγραφικό ή φυσιογνωστικό περιεχόμενο. Εκείνο, όμως, που κυρίως απουσιάζει, είναι η παρουσίαση της φύσης και ως «πάσχουσας φύσης» και όχι μόνο ως μιας «ειδυλλιακής εικόνας».

Καμιά πρωτοτυπία δε χαρακτηρίζει τα θέματα από την κατηγορία «Μαθηματικά» (Ζητείται λύση συγκεκριμένου προβλήματος), ενώ στην κατηγορία «Ιατρική» εντύπωση προκαλεί η συχνή αναφορά στην απαγόρευση του καπνίσματος.

Κλασικά μπορούν να χαρακτηριστούν και τα θέματα από τη Λαογραφία (Πασχαλινά έθιμα, Έθιμα γάμου, Δημοτικά τραγούδια κ.λπ.), με εξαίρεση ίσως το γραφικό θέμα «Να πούμε κάτι για το Μάρτη».

Οι χαιρετισμοί που απευθύνουν οι μαθητές-εκδότες στο αναγνωστικό τους κοινό είναι σχεδόν πανομοιότυποι. Επίσης, στην κατηγορία «Σχολική Επικαιρότητα» κυριαρχούν συνήθως θέματα άμεσου και συγκεκριμένου σχολικού ενδιαφέροντος και σπάνια συναντά κανείς τίτλους με ιδιαίτερη ευαισθησία, όπως «Επιτέλους θα πάμε εκδρομή» ή «Παράπονα του σχολείου».

Στα «Γενικά Θέματα» υπάρχουν εργασίες των μαθητών που αναφέρονται σε σημαντικά ζητήματα, όπως τα ναρκωτικά, οι καταστροφικές συνέπειες του πολέμου, ο πλανήτης μας εκπέμπει SOS, η επίδραση της τηλεόρασης στο παιδί κ.λπ. Συναντά κανείς, εντούτοις, και θέματα με λιγότερο ενδιαφέρον, όπως τα ποντίκια, η μύγα κ.λπ.

Έλλειψη πρωτοτυπίας επισημαίνεται και στις κατηγορίες «Εγκυκλοπαιδικές Γνώσεις» και «Παράξενα Γεγονότα».

Εντύπωση προκαλεί η διαφήμιση καταστήματος με είδη υγιεινής, το οποίο ανήκει στον πατέρα της μαθήτριας που εκδίδει τη Μ.Ε. (Μικρές Αγγελίες-Χρήσιμες Οδηγίες).

Καμιά ιδιαίτερη πρωτοτυπία δε χαρακτηρίζει και τα θέματα

των κατηγοριών, που περιλαμβάνονται στην ενότητα «Εικόνα». Τα θέματα που ζωγραφίζουν οι μαθητές, αποτελούν συνήθως την κεντρική φιγούρα της διήγησης.

Μόνο σε μία περίπτωση, όπου προτείνονται βιβλία «για τους μικρούς μας φίλους» και βιβλία «για παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας», μπορεί να γίνει λόγος για πρωτοτυπία στην κατηγορία «Βιβλία». Διαφορετικά, παρατηρείται συχνά μια έλλειψη συστηματικότητας στις προτάσεις που γίνονται για την αγορά βιβλίων.

Πρωτοτυπία δεν υπάρχει, επίσης, και στις υπόλοιπες κατηγορίες της ενότητας «Ελεύθερος Χρόνος», όταν για παράδειγμα παρουσιάζονται μέσα από φωτοτυπημένα κείμενα τα τελευταία καλύτερα τραγούδια ή κάποιες κινηματογραφικές ταινίες, που συχνά δεν ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα της μαθητικής ηλικίας.

Μια ποικιλία και σχετική πρωτοτυπία χαρακτηρίζει περισσότερο τις κατηγορίες «Ποίηση» και «Παραμύθι», σε αντίθεση με την κατηγορία «Έκθεση», όπου τα θέματα έχουν έναν κλασικό και γενικό χαρακτήρα (Η γειτονιά μου, Το δάσος). Στην Ποίηση ο θετικός χαρακτήρας επισημαίνεται κυρίως σε κάποιες πετυχημένες προσπάθειες των ίδιων των μαθητών, εμπνευσμένες από το σχολικό και κοινωνικό περιβάλλον (Ο δάσκαλος, Καλοκαιριάτικη αυγή). Ευχάριστες διηγήσεις παρουσιάζονται και στην κατηγορία «Παραμύθι» (Ο μεθυσμένος μυλωνάς, Η αλεπού δέκα χρόνων και τ' αλεπουδάκι έντεκα), μόνο που φαίνεται ότι οι προσπάθειες αυτές δε διακρίνονται από ένα χαρακτήρα καταγραφής της προφορικής παράδοσης του λαού μας.

Στην ενότητα «Αθλητισμός» με την αναφορά απλά κάποιων σημαντικών αθλητικών γεγονότων, λείπει στην ουσία και πάλι η πρωτοτυπία. Θέματα σχετικά με το σχολικό αθλητισμό θα συγκινούσαν πιθανόν περισσότερο τους μαθητές.

Καμιά πρωτοτυπία δε χαρακτηρίζει τόσο τα «Γλωσσικά» όσο και τα «Πνευματικά Παιχνίδια», αφού δεν υπάρχει σ' αυτά προσωπική συμμετοχή των μαθητών και τα κείμενα που παρουσιάζονται είναι αντιγραφές από διάφορα βιβλία γνώσεων.

Συμπερασματικά, γίνεται σαφές ότι η πρωτοτυπία αναφορικά με τα θέματα που παρουσιάζονται στις Μ.Ε. είναι πολύ περιορισμένη. Ελάχιστα είναι τα θέματα που πράγματι κεντρίζουν αμέσως

το ενδιαφέρον και την περιέργεια του αναγνώστη. Η αδυναμία για την παρουσίαση θεμάτων που θα προκαλούσαν ίσως μεγαλύτερο ενδιαφέρον οφείλεται, κατά τη γνώμη μας, στις διαδικασίες που ακολουθούνται για την έκδοση μιας Μ.Ε. Όταν δεν προηγηθεί ένας ουσιαστικός διάλογος από ολόκληρη την τάξη για τα θέματα που θα παρουσιαστούν στη Μ.Ε., όταν δεν υπάρξουν περισσότερες προτάσεις για να γίνει η καλύτερη επιλογή, όταν δεν ευαισθητοποιηθεί ολόκληρη η τάξη σε μια τέτοια διαδικασία, είναι επόμενο η οποιαδήποτε πρώτη σκέψη να γίνει θέμα της Μ.Ε. ή ακόμη να ανατρέξει κανείς σε έτοιμες λύσεις, ανεξάρτητα από το ενδιαφέρον που αυτές έχουν και μπορούν να προκαλέσουν στο αναγνωστικό κοινό.

5.2.3. Ανάλυση Τυπικών Γλωσσολογικών Στοιχείων

Σχεδόν σε όλες τις Μ.Ε. παρατηρούνται σημαντικά ορθογραφικά και εκφραστικά λάθη παρά τη δήλωση των μαθητών ότι ο δάσκαλος συνήθως ελέγχει το κείμενο και σε περιπτώσεις που η Μ.Ε. εκδίδεται από μεμονωμένους μαθητές. Τα ορθογραφικά λάθη αφορούν κυρίως τη λανθασμένη γραφή των διαφόρων -i- σε ουσιαστικά, επίθετα, ρήματα κ.λπ., αλλά και την αδυναμία για διάκριση του β' πληθυντικού προσώπου των ενεργητικών ρημάτων (γράφετε) με το γ' ενικό πρόσωπο της μέσης - παθητικής φωνής (γράφεται). Τα εκφραστικά λάθη είναι συχνότερα, όταν οι μαθητές χρησιμοποιούν μεγάλες περιόδους, όπου παρατηρείται ασυμφωνία του υποκειμένου με το κατηγορήμα, αλλά και αδυναμία στο σαφή προσδιορισμό του όρου, στον οποίο αναφέρονται κυρίως οι δευτερεύουσες προτάσεις.

Για την επισήμανση και το σχολιασμό ενδεχόμενων ορθογραφικών λαθών χρησιμοποιήσαμε ένα κείμενο που έγραψαν μαθητές της έκτης τάξης και το οποίο αποτελείται από σαράντα περίπου βασικές λέξεις. Το κείμενο παρουσιάζεται στην πρώτη σελίδα της Μ.Ε. και αποτελεί το κεντρικό της άρθρο. Επίσης γίνεται σαφές ότι, παρά την ύπαρξη κάποιων στοιχείων από τα οποία διαφαίνεται και η προσωπική συμμετοχή των μαθητών, πηγή του κειμένου στην ουσία είναι κάποια εγκυκλοπαίδεια.

Φωγή της Αμερικώς 18/11/39

Αμερικανοί ερευνητές ανα-
κάλησαν τον πληρέστερο σκε-
λετό σκελετόσαυρου που βρέθη-
κε ποτέ. Ελπίζουν να απο-
κρίσουν μια πληρέστερη
εικόνα για τις μορφές του
σώματος των προϊστορικών
αυτών μεγαθηρίων. Πιστεύεται
οι οι σκελετοσαυροι ήταν οι
μεγαλύτεροι δεινόσαυροι της
περιόδου κατά την οποία έζη-
σαν. Εξαφανίστηκαν αυτοί από
τη γη πριν 65 εκατομμύρια
χρόνια. Τα ^{ερεπίδια}
και από δύο φυτοειδές στην
πολιτεία Μοντάνα στην περ-
χή που λέγεται "το φαράγγι
της Κόλασης"

Στο κείμενο υπάρχουν τρία λάθη τονισμού και μία φορά χρη-
σιμοποιείται λανθασμένα άλλο ορθογραφικό σημείο. Στην περι-
πτωση του τονισμού δεν τέθηκε τονικό σημάδι σε δύο λέξεις, από
τις οποίες η μία είναι δισύλλαβη και η άλλη πολυσύλλαβη. Έχουμε,

επίσης, μία μορφή παρατονισμού πολυσύλλαβης λέξης (περιόχη). Τέλος, δε χρησιμοποιούνται διαλυτικά σε σύνθετη λέξη με αποτέλεσμα να προκαλείται αλλοίωση του νοήματος (προϊστορικών αντί προϊστορικών).

Σε σύνολο δέκα ρηματικών τύπων οι τρεις είναι λανθασμένοι. Και στις τρεις περιπτώσεις πρόκειται για τύπους του Αόριστου.

Στην πρώτη περίπτωση γράφτηκε λάθος το ενεστωτικό θεματικό φωνήεν του ρήματος, που παραμένει το ίδιο και στον Αόριστο (ανακάληψαν αντί ανακάλυψαν).

Στη δεύτερη περίπτωση πρόκειται για ρήμα β' συζυγίας που σχηματίζει τον ενεργητικό Αόριστο σε -ησα (αποκτίσουν αντί αποκτήσουν, σαν να επρόκειτο για ρήμα σε -ίζω).

Στην τρίτη, τέλος, περίπτωση πρόκειται για παθητικό Αόριστο που τελειώνει σε -στηκα, όταν ο ενεργητικός Αόριστος λήγει σε -σα (εξαφανίστηκαν αντί για το σωστό εξαφανίστηκαν από το εξαφάνισα). Βέβαια, στη συνέχεια οι μαθητές γράφουν σωστά «εντοπίστηκαν».

Λάθη σε ουσιαστικά έχουμε, εκτός από την περίπτωση του παρατονισμού, σε άλλες τέσσερις λέξεις. Σε μία περίπτωση η ίδια λέξη γράφεται την πρώτη φορά με ένα λάθος και τη δεύτερη με δύο (τυρανόσαυροι, τιρανόσαυροι). Και τα δύο λάθη εντοπίζονται στο πρώτο συνθετικό της λέξης. Με ένα «μ» είναι γραμμένη η λέξη εκατομμύρια (εκατομύρια), όπως άλλωστε με ένα «ν» και η λέξη «τυραννόσαυροι».

Επίσης, υπάρχει η λέξη «φυοτιδιφές» προφανώς αντί για τη λέξη «φυσιοδίφες».

Τέλος, υπάρχει ένα κενό για κάποια λέξη που δε συμπληρώθηκε και που πρέπει να είναι το ουσιαστικό «τα κόκαλα», ενώ η απαρχαιωμένη πρόθεση "προ" γράφεται με ωμέγα (πρω).

Στο επόμενο κείμενο θα αναφερθούμε περισσότερο στη συντακτική και νοηματική διατύπωση. Το κείμενο γράφτηκε από μαθητές της τετάρτης τάξης και υποτίθεται ότι ελέγχθηκε από το δάσκαλο της τάξης.

ΤΟ ΝΕΦΟΣ

Το νέφος μας αφορά όλους, η υγεία μας είναι σοβαρή, γι' αυτό όλα τα αυτοκίνητα ωρέωει να κινούνται με αμώλυτη βιγίνη και τα εργοστάσια ωρέωει να κινούνται με ρεύμα, γι' αυτό ωρέωει να βοηθήσουμε όλοι.

Οι δύο πρώτες προτάσεις παρουσιάζονται σε ασύνδετο, παρόλο που νοηματικά συνδέονται με τη σχέση αιτίου - αποτελέσματος. Η ίδια αδυναμία επισημαίνεται και στις υπόλοιπες προτάσεις που ακολουθούν και ιδιαίτερα στην τελευταία φράση που φαίνεται να μην έχει σχεδόν καθόλου σημείο αναφοράς. Βέβαια το γεγονός ότι ολόκληρο το χωρίο αποτελεί μία περίοδο, δημιουργεί επιπρόσθετες δυσκολίες.

Η νοηματική ασάφεια γίνεται μεγαλύτερη από την έλλειψη τομικού σημαδιού στην προσωπική αντωνυμία «μας» στην αρχή του κειμένου, γεγονός που προκαλεί αλλαγή στο συντακτικό ρόλο της και φυσικά διαφοροποίηση του νοήματος (αντί για αντικείμενο στο ρήμα, λειτουργεί ως γενική κτητική στο ουσιαστικό).

Από την παραπάνω ενδεικτική παρουσίαση έγινε σαφές ότι πολύ συχνά τα κείμενα των μαθητών χαρακτηρίζονται από σημαντικά ορθογραφικά και συντακτικά λάθη. Αυτό συμβαίνει κυρίως, όταν η Μ.Ε. εκδίδεται από μικρές ομάδες μαθητών και συνεπώς δεν ελέγχεται ούτε από τη Συντακτική Επιτροπή, αλλά συχνά ούτε και από το δάσκαλο της τάξης.

6. Συμπεράσματα

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι οι Μ.Ε., παρόλο που συχνά δεν έχουν εκδοτική συνέχεια, φαίνεται να προσελκύουν το ενδιαφέρον ολοένα και περισσότερων μαθητών. Το γεγονός ότι ο αριθμός των τάξεων που εκδίδουν Μ.Ε. (Πίνακας 1) είναι σχετικά περιορισμένος, δεν οφείλεται προφανώς στην έλλειψη ενδιαφέροντος από τους μαθητές, αλλά σε άλλους παράγοντες (αδιαφορία δασκάλου, άλλες προτεραιότητες και ανάγκες, έλλειψη υποδομής κ.λπ.), τους οποίους συχνά αυτοί δεν είναι σε θέση να επηρεάσουν. Το συγκεκριμένο ενδιαφέρον των μαθητών γίνεται άλλωστε σαφές, αν λάβουμε υπόψη μας ότι στα δέκα από τα δεκατρία σχολεία που εκδίδεται Μ.Ε., η πρωτοβουλία για την έκδοση έχει αναληφθεί από τους μαθητές (Πίνακας 3).

Ένα στοιχείο που πρέπει, επίσης, να επισημανθεί, είναι ότι ολόκληρη η τάξη συμμετέχει στις διαδικασίες έκδοσης της Μ.Ε., μόνο σε τέσσερις από τις δεκατρείς περιπτώσεις. Στις υπόλοιπες την έκδοση αναλαμβάνουν διάφορες μικρές ομάδες μαθητών ή και μεμονωμένοι μαθητές. Αυτό σημαίνει ότι καταμερισμό της εργασίας για την έκδοση της Μ.Ε. έχουμε μόνο στην πρώτη περίπτωση, ενώ στη δεύτερη ένας μικρός αριθμός μαθητών αναλαμβάνει να διεκπεραιώσει όλα τα ζητήματα που σχετίζονται με την έκδοση της Μ.Ε.

Από τα ερευνητικά στοιχεία προκύπτει ότι εκλεγμένη Συντακτική Επιτροπή υπάρχει μόνο στις πέντε περιπτώσεις, που η Μ.Ε. εκδίδεται από ολόκληρη την τάξη. Στις άλλες περιπτώσεις, κάποιος μεμονωμένος μαθητής ή μια μικρή ομάδα μαθητών αναλαμβάνουν την έκδοση και συνεπώς αποτελούν και τη Συντακτική Επιτροπή της Μ.Ε. (Πίνακας 4). Το γεγονός ότι στις αρχικές ομάδες των μαθητών που ανέλαβαν την έκδοση, προστέθηκαν παρά αποχώρησαν νέα μέλη, δε σημαίνει ότι εξασφαλίζεται η εκπροσώπηση όλων των μαθητών, γιατί αφενός οι αλλαγές που γίνονται είναι ελάχι-

στες και αφετέρου σε πολλές περιπτώσεις υπάρχουν μαθητές - εκδότες, που αρνούνται να συνεργαστούν με τους συμμαθητές τους. Ο δάσκαλος συμμετέχει ενεργά στην ουσία μόνο στις τρεις περιπτώσεις, που η έκδοση της Μ.Ε. έγινε μετά από δική του πρόταση.

Η μη συμμετοχή ολόκληρης της τάξης και συνεπώς η ανυπαρξία συντακτικής επιτροπής, καθώς και η μη ενεργητική σύμπραξη του δασκάλου επηρεάζουν σημαντικά όλα τα θέματα που σχετίζονται με την έκδοση της Μ.Ε. (Πίνακας 2).

Έτσι όλοι οι μαθητές έχουν δικαίωμα να γράφουν στη Μ.Ε., μόνο όταν αυτή εκδίδεται από ολόκληρη την τάξη (Πίνακας 5), γεγονός που έχει απήχηση και στο ενδιαφέρον των υπόλοιπων μαθητών να αγοράσουν τη Μ.Ε.

Στις περιπτώσεις που η Μ.Ε. εκδίδεται από κάποιες μικρές ομάδες μαθητών, δεν πραγματοποιείται στη σχολική τάξη καμιά διεργασία για την έκδοσή της.

Επίσης ο στενά προσωπικός χαρακτήρας που αποκτά η Μ.Ε., όταν δεν εκδίδεται από ολόκληρη την τάξη, οδηγεί τους μαθητές στο να αρνούνται τη βοήθεια των γονέων τους, ακόμη και όταν δεν υπάρχει υποστήριξη από το δάσκαλο της τάξης.

Παράλληλα το ίδιο γεγονός επηρεάζει και θέματα που σχετίζονται με τη μορφή, τον πολλαπλασιασμό και τη διάθεση της Μ.Ε.

Δακτυλογραφημένα κείμενα, αλλά και περισσότερες εναλλακτικές λύσεις σχετικά με τις δυνατότητες πολλαπλασιασμού της Μ.Ε. υπάρχουν μόνο όταν η Μ.Ε. εκδίδεται από ολόκληρη την τάξη.

Επιπλέον, ένας καλύτερος έλεγχος στον καθορισμό της τιμής που θα διατεθεί η Μ.Ε. (Πίνακας 6), μπορεί να εξασφαλιστεί, όταν στην έκδοση της Μ.Ε. συμμετέχει και ο δάσκαλος της τάξης.

Η φιλοδοξία των μαθητών να συνεχίσουν την έκδοση Μ.Ε. και στο επόμενο σχολικό έτος, μπορεί να θεωρηθεί ως ένα ενθαρρυντικό γεγονός.

Η έκδοση μιας Σχολικής Εφημερίδας προϋποθέτει, εκτός των άλλων, μια ενεργότερη συμμετοχή και δραστηριοποίηση των δασκάλων και του Διευθυντή του σχολείου. Ένα θετικό ρόλο στην ποιοτική βελτίωση της Μ.Ε. υπηρετεί και η ύπαρξη αρχείου με τις Μ.Ε.

Από την ποσοτική ανάλυση των Μ.Ε. προκύπτει ότι οι κατηγο-

ρίες με θέματα ψυχαγωγικού χαρακτήρα καταλαμβάνουν σ' αυτές το μεγαλύτερο χώρο. Τα θέματα αυτών των κατηγοριών δεν προϋποθέτουν κάποια επεξεργασία από τους μαθητές, αλλά παραθέτονται απλά με τη μορφή που έχουν σε διάφορα βιβλία με ανάλογο περιεχόμενο. Κατηγορίες, όπως η «Σχολική Επικαιρότητα» (1,7%), η Λαογραφία (1%), η Ποίηση (3,2%) καταλαμβάνουν ελάχιστα χώρο στις Μ.Ε.

Η αναπαραγωγή όλων των θεμάτων με ψυχαγωγικό περιεχόμενο καθώς και πολλών άλλων από τις υπόλοιπες κατηγορίες γίνεται εμφανής και από την ποιοτική ανάλυση, αφού μόλις το 20% από το γενικό σύνολο των θεμάτων χαρακτηρίζεται από πρωτοτυπία. Παράλληλα διαπιστώθηκε ότι σε όλες τις Μ.Ε. που συμμετείχε ολόκληρη η τάξη, υπάρχουν αρκετές πρωτότυπες εργασίες των μαθητών.

Αισθητά περιορισμένη εμφανίζεται και η πρωτοτυπία στα θέματα των Μ.Ε. Η πρωτοτυπία στη διαμόρφωση των θεμάτων προϋποθέτει αναζήτηση και εξονυχιστικό διάλογο, φαντασία και δημιουργικότητα, στοιχεία που φαίνεται ότι δε χαρακτηρίζουν τις διαδικασίες που ακολουθούνται κατά την έκδοση των Μ.Ε.

Επίσης έγινε σαφές ότι στις Μ.Ε. υπάρχουν σημαντικά ορθογραφικά κυρίως λάθη και αυτό κατεξοχήν στις περιπτώσεις που η Μ.Ε. εκδίδεται από μεμονωμένες ομάδες μαθητών.

Στόχος της συγκεκριμένης έρευνας δεν ήταν να συγκρίνει τις Μ.Ε. που εκδίδονται από ολόκληρη την τάξη με τη συμμετοχή του δασκάλου και τις Μ.Ε. που εκδίδουν μεμονωμένοι μαθητές ή ομάδες μαθητών, επικροτώντας τις πρώτες και απορρίπτοντας τις δεύτερες.

Απλά, από την παρουσίαση και ανάλυση του θέματος προέκυψε μια σημαντική ποιοτική διαφοροποίηση ανάμεσα στις δύο προσπάθειες προς όφελος της πρώτης, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι και στην περίπτωση αυτή δεν υπάρχουν συγκεκριμένες αδυναμίες.

Επιθυμούμε, όμως, να επισημάνουμε δύο στοιχεία που χαρακτηρίζουν ιδιαίτερα την πρώτη προσπάθεια και τα οποία δεν υπάρχουν στη δεύτερη. Το ένα είναι η συμμετοχή ολόκληρης της τάξης στις διαδικασίες έκδοσης της Μ.Ε. και το άλλο η συμμετοχή

του δασκάλου της τάξης.

Είναι γεγονός ότι σε μια εφημερίδα που εκδίδεται από ολόκληρη την τάξη είναι δυνατόν να ενεργοποιηθούν και να προσφέρουν ανάλογα με τις δυνάμεις τους όλοι οι μαθητές, νιώθοντας τη χαρά που προσφέρει η δημιουργία. Η συμμετοχή των μαθητών δεν είναι ανάγκη να σχετίζεται με την παρουσίαση κάποιων θεμάτων στη Μ.Ε. Οι μαθητές μπορούν να βοηθήσουν στις διαδικασίες έκδοσης ή διάθεσης της Μ.Ε. Σε κάθε περίπτωση πρέπει να αντιλαμβάνεται ο κάθε μαθητής ότι η προσωπική προσφορά του, ανεξάρτητα από τη μορφή που λαμβάνει, έχει τη δική της ιδιαίτερη αξία.

Για να οδηγηθούμε όμως σ' αυτές τις διαδικασίες, απαραίτητη είναι και η συμμετοχή του δασκάλου της τάξης. Ο δάσκαλος της τάξης θα προγραμματίσει, θα οργανώσει, θα κάνει υποδείξεις για την έκδοση της Μ.Ε.

Ο δάσκαλος κατευθύνει και παράλληλα συνεργάζεται με τους μαθητές. Δεν αποφασίζει μόνος του, αλλά από κοινού με τους μαθητές. Προτείνει θέματα, όπως προτείνουν και οι μαθητές. Διορθώνει τελευταίος τα κείμενα των μαθητών, χωρίς να αλλοιώνει το χαρακτήρα της δικής τους προσπάθειας. Ο δάσκαλος γράφει ο ίδιος στη Μ.Ε., ώστε να θεωρηθεί από τους μαθητές ένα ενεργητικό και ισότιμο μέλος της τάξης. Φροντίζει για την ευαισθητοποίηση και ενεργοποίηση ολόκληρης της τάξης, για την ισότιμη συμμετοχή όλων των μαθητών και κυρίως των πιο αδύνατων. Αναζητεί λύσεις μαζί με τους μαθητές για μια καλαίσθητη έκδοση της Μ.Ε., χωρίς μεγάλο οικονομικό κόστος. Φροντίζει για πλήρη διαφάνεια στη διαχείριση των οικονομικών της Μ.Ε. Επίσης, ο δάσκαλος συμμετέχει ισότιμα με τους μαθητές στη διαμόρφωση της θεματικής της Μ.Ε.

Αυτή, λοιπόν, η ενεργητική συμμετοχή και παρουσία του δασκάλου, στις διαδικασίες έκδοσης της Μ.Ε. δεν υφίσταται, όταν η Μ.Ε. εκδίδεται από μεμονωμένους μαθητές. Βέβαια μπορεί να τεθεί το ερώτημα, σε ποιο βαθμό ο δάσκαλος έχει τα εφόδια, τη διάθεση ή και τη δυνατότητα από το σχολικό πρόγραμμα, για έναν ενεργητικότερο ρόλο.

Σε κάθε περίπτωση, όμως, και η απλή συμμετοχή του δασκάλου αποτελεί εγγύηση για την καλύτερη αντιμετώπιση πολλών θεμάτων που σχετίζονται με την έκδοση της Μ.Ε. Αυτό δε συμβαίνει,

όπως έγινε σαφές, όταν η Μ.Ε. εκδίδεται από διάφορες ομάδες μαθητών.

Δε θα ήταν ίσως σωστό να αρνηθεί κανείς σε μεμονωμένους μαθητές να εκδώσουν μια Μ.Ε. Εκτιμώντας τα συγκεκριμένα ερευνητικά δεδομένα θεωρούμε, εντούτοις, ότι το αποτέλεσμα θα ήταν πολύ θετικότερο, αν υπήρχε η εμπειρία από την έκδοση μιας εφημερίδας με τη συμμετοχή ολόκληρης της τάξης.

Άλλωστε, όπως ήδη αναφέρθηκε, η έκδοση μιας Μ.Ε. από ολόκληρη την τάξη, βασισμένη σ' ένα σωστό προγραμματισμό, μπορεί να ενταχτεί με επιτυχία στις μαθησιακές δραστηριότητες του σχολείου.

Όπως ήδη έχει αναφερθεί, η συγκεκριμένη έρευνα έχει περισσότερο το χαρακτήρα μιας έρευνας - πιλότου, για το λόγο αυτό και η παρουσίαση έχει μια αρκετά περιγραφική μορφή. Υπάρχουν, συνεπώς, αρκετά θέματα που μπορούν να διερευνηθούν περαιτέρω, όπως οι λόγοι αντιπαράθεσης των δύο φύλων, η κοινωνική προέλευση των μαθητών που εκδίδουν Μ.Ε., μια αναλυτικότερη παρουσίαση των κινήτρων που τους οδηγούν στην έκδοση της Μ.Ε., ο γενικότερος ρόλος του δασκάλου κ.λπ.

7. Βιβλιογραφία

- Baacke D., (Hrsg.) Mediendidaktische Modelle: Zeitung und Zeitschrift, München ²1977.
- Βαρών Ο., Ελληνικός νεανικός τύπος (1914-1945). Καταγραφή τ. Α', Β', Αθήνα 1987.
- Bock M., Wort-, Satz-, Textverarbeitung, Stuttgart 1978.
- Bortz J., Lehrbuch der empirischen Forschung für Sozialwissenschaftler, Heidelberg 1984.
- Brenner G., Pressefreiheit und Schülerzeitungen, Mainz 1966.
- Γιάκος Δ., Ιστορία της Ελληνικής Παιδικής Λογοτεχνίας, Αθήνα⁷ 1987.
- Δελώνης Α., Βασικές γνώσεις για το παιδικό και νεανικό βιβλίο, Αθήνα 1988.
- Δήμου Γ., Διερεύνηση των Αναλυτικών Προγραμμάτων και Διδακτικών Βιβλίων του Μαθήματος «Μελέτη του Περιβάλλοντος». Επιστ. Επετ. του Παιδαγ. Τμήμ. Δ.Ε. Πανεπιστ. Ιωαννίνων, Τόμ. Ι (1988) 483-600.
- Hofmann - Göttig J., Politik und Schülerpresse, München 1982.
- Καρπόζηλου Μ., Ελληνικός νεανικός τύπος (1830-1914). Καταγραφή, Αθήνα 1987.
- Καψάλης Γ., Έρευνα για τις Σχολικές Βιβλιοθήκες στα Δημοτικά Σχολεία της πόλης των Ιωαννίνων, Επιστ. Επετ. του Παιδαγ. Τμήμ. Δ.Ε. Πανεπιστ. Ιωαννίνων, Τόμ. 2 (1989) 187-224.
- Nenning G., Realisten oder Verräter? Die Zukunft der Sozialdemokratie, München 1976.
- Rendtel F., Politische Bildung durch die Schülerpresse. Wandlungen von 1969 auf 1976, München 1979.
- Rendtel F., Zur Schülerpresse in der Bundesrepublik, Hannover 1979.
- Rupprecht H., Schreiben vor Wut. Do-it-yourself für Schülerzeitschriften, Wuppertal 1974.

Schibilsky M., Redaktion und Reaktion. Zur Praxis deutscher Jugendzeitschriften, στο Mediendidaktische Modelle: Zeitung und Zeitschrift, München ²1977.

Schwerbrock W., Proteste der Jugend-Schüler, Studenten und ihre Presse, Düsseldorf 1968.

Τσικνάκης Κ., Ελληνικός νεανικός τύπος (1915-1936). Καταγραφή, Αθήνα 1986.

Φρενέ Σ., Το σχολείο του λαού (Μετάφραση Κ. Δεναξιά-Βενιεράτου), Αθήνα 1977.